

ศักรูทางการเมืองของหลวงพิบูลสงคราม

หลังจากหลวงพิบูลสงครามได้รับชัยชนะในการปราบปรามกบฏบวรเดชแล้ว ก็ทำให้หลวงพิบูลฯ มีชื่อเสียงและมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ หลวงพิบูลฯ ได้รับความดีความชอบทางราชการ โดยการได้เลื่อนยศเป็นนายพันเอก เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๑๓ ก็ได้รับคำชมเชยจากการเป็นแม่ทัพกองกำลังผสมในการปราบกบฏได้สำเร็จว่า "พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม ได้รับมอบหมายหน้าที่จากผู้บังคับบัญชาเป็นผู้บังคับกองผสม นำกำลังเข้าทำการปราบปรามกบฏอย่างองอาจ และกล้าหาญ กระทำให้กบฏพ่ายแพ้ในเวลาอันรวดเร็ว นับว่าได้ทำความดีความชอบเป็นทีเลิศ สำคัญ" ก็ได้รับเหรียญคุณภุชามาตราเข็มราชการแผ่นดิน เป็นคนที่สองรองจากพระยาพลพยุหเสนา และต่อมาในวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๑๓ หลวงพิบูลฯ ก็ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นก้าวสำคัญที่ทำให้หลวงพิบูลฯ มีอำนาจที่มั่นคง แข็งกล้าขึ้น อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่หลวงพิบูลฯ ได้เป็นรัฐมนตรี-กระทรวงกลาโหมแล้ว ก็ได้เกิดความไม่สงบทางการเมืองขึ้น ซึ่งมีผลในทางที่จะทำลายล้างอำนาจทางการเมือง รวมทั้งชีวิตของหลวงพิบูลฯ ด้วย ดังที่ได้เกิดกรณีการลอบยิงหลวงพิบูลฯ ที่ท้องสนามหลวง โดยนายพุ่ม ทับสายทอง, กบฏนายสิบ, กบฏล้มรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๓, การลอบยิงหลวงพิบูลฯ ที่ศรียาน โดยนายยัง ประไพศรี, การลอบวางยาพิษหลวงพิบูลฯ และการก่อตัวของกลุ่มปรีชัฏทางการเมืองที่สำคัญของหลวงพิบูลฯ คือกลุ่ม พ.อ.พระยาทรงสุรเดช ดังจะได้กล่าวโดยละเอียดในคอนต่อไป

๑ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี แฟ้มที่ ๓๖/๑๖๓ เรื่อง พิจารณาว่าเห็นใจความชอบในการปราบกบฏ.

กรณี นายพุ่ม ทับสายทอง ยิงหลวงพิบูลสงคราม

ในวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗ ได้มีการแข่งขันฟุตบอลระหว่างทีมไปรษณีย์กับทีม อัสสัมชัญ ซึ่งเป็นการแข่งขันฟุตบอลชนะเลิศ ณ บริเวณสนามหลวง และทีมชนะจะได้รับถ้วย ของ พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม รมต.ว่าการกระทรวงกลาโหม ไว้เป็นเกียรติยศ ในวันนั้น พ.อ.หลวงพิบูลฯ พร้อมด้วยบรรดานายทหารชั้นผู้ใหญ่ได้ไปชมการแข่งขัน ซึ่งในวันนั้นก็ ได้มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ณ ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งได้ประชุมกันในเรื่องระเบียบ วาระที่ ๗ ของพระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุโบราณ และพิพิธภัณฑ์ พ.ศ.๒๕๓๗ และ พ.อ.หลวงพิบูลฯ ก็ได้เข้าร่วมประชุมด้วย แต่ได้กลับออกมาก่อน เพื่อจะมาเป็นประธาน แจกรางวัลแก่ผู้ชนะเลิศในการแข่งขันฟุตบอล

ภายหลังการแข่งขันฟุตบอลได้สิ้นสุดลงเมื่อเวลา ๑๘.๐๐ น. หลวงพิบูลฯ ก็ได้ แจกรางวัลให้กับนักกีฬาทั้งสองฝ่าย เมื่อเสร็จแล้วก็เดินออกจากห้องสนามหลวงเพื่อไปขึ้น รถยนต์ที่กำลังคอยอยู่หน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เมื่อมาถึงรถยนต์หลวงพิบูลฯ ได้ขึ้นนั่งบน รถยนต์แล้วลงมาลงหยิบกระบะที่วางขวางอยู่ข้างตัวเพื่อส่งให้ น.ต.หลวงสุนาวิน วิวัฒน์ ก็ ปรากฏมีชายผู้หนึ่งทราบชื่อภายหลังว่านายพุ่ม ทับสายทอง ได้แหวกผู้คนเข้ามาข้างรถและใช้ ปืนพกยิงหลวงพิบูลสงครามไป ๒ นัด ทำให้หลวงพิบูลฯ พุ่งลงไปกับเบาะรถยนต์ นายพุ่ม ได้ ตัดสินใจจะยิงซ้ำเป็นครั้งที่สาม แต่ น.ต.หลวงสุนาวิน วิวัฒน์ ได้กระโดดมีดมีอนายพุ่มจนเป็น พกหลุกระเด็นจากมือ พร้อมกันนั้นก็ได้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจที่รักษาการณ์อยู่ในบริเวณนั้นได้แก่ พลตำรวจ สวาท บุญนาค พลตำรวจ สวัสดิ์ ยิมอารีย์ นายสืบตำรวจเอกคือตั้งวัน นายสวัสดิ์ รับราจการอยู่กบตำรวจบก รวมทั้งหลวงสุนาวิน วิวัฒน์ และหลวงกาจสงคราม ได้ช่วย กันจับนายพุ่ม ทับสายทองไว้ได้

หลังจากนั้น พ.ต.ต.ขุนนาม นฤนารถ ผู้กำกับการตำรวจจราจร^๑ ได้นำหลวงพิบูลฯ ขึ้นรถแล้วรีบส่งโรงพยาบาลพญาไท (โรงพยาบาลพระมงกุฎในปัจจุบัน) เพื่อรักษาพยาบาลโดยด่วน ซึ่งมีนายแพทย์ใหญ่ฝ่ายทหารบก คือ พ.ท.พระศัลยเวชวิศิษฐ์ และ ร.อ.แจ่ม บุญหลง ผู้ช่วยนายแพทย์ใหญ่ เตรียมการรักษาพยาบาลอย่างฉับพลัน ต่อมา พ.ต.ต.ขุนนาม นฤนารถ ได้เข้าไปหา พ.อ.พระยาพหลฯ นายกรัฐมนตรีในสภาผู้แทนราษฎรเพื่อบอกเรื่อง หลวงพิบูลฯ ถูกยิงให้ทราบ เมื่อสภาผู้แทนฯ ได้ทราบข่าวก็เกิดสับสนอลหม่านจนประธานสภาผู้แทนราษฎร ต้องสั่งปิดประชุม

สำหรับเหตุการณ์โดยละเอียดในตอนต้นนายพุ่ม หับสายทองบุกเข้ายิงหลวงพิบูลฯ นั้น พ.ต.ทวน วิชัยชิตะ ได้ให้การโดยละเอียดต่อโจทก์ในศาลซึ่งทำการพิจารณาคดีนายพุ่ม ยิงหลวงพิบูลสงคราม^๒ ว่า

ในวันแข่งขันฟุตบอลซึ่งถวายเป็นระหว่างอัสสัมชัญกับไปรษณีย์ที่สนามหลวง วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗ ข้าพเจ้าไปดูพร้อมหลวงพิบูลฯ ถึงสนามราว ๑๖.๐๐ น. ฟุตบอลเลิกเมื่อเวลาจวน ๑๘.๐๐ น. ครั้นแล้วหลวงพิบูลฯ ก็แจกรางวัลแก่คู่แข่งชั้น และต่อมาจากนั้นก็ออกจากสนามเดินไปที่รถที่จอดอยู่หน้าประตูสนามฟุตบอลด้านพิพิธภัณฑสถานตามไปด้วย ขณะที่หลวงพิบูลฯ กับพยานเข้าไปนั่งในรถแล้วพยานนั่งข้างซ้าย มีคนร้าย ๑ คนวิ่งมาเปิดประตูรถข้างหลังด้านซ้ายใช้ปืนยิงหลวงพิบูลฯ ยิงครั้งแรก ๒ นัดซ้อน ๆ กัน พอคนร้ายจะยิงซ้ำอีก ๑ นัด พยานก็เอามือปิดไว้ ขณะนั้นหลวงสุนาวินา ซึ่งยืนอยู่ข้างรถได้รวบแขนกอดปล้ำตัวคนร้ายไว้ แต่เป็นที่คนร้ายถือได้ลั่นออกมาอีก ๑ นัด ในที่สุดจับตัวคนร้ายได้ หลวงพิบูลฯ ถูกยิงถึง ๒ นัด ถูกที่ไหล่ขวา และที่คอข้างซ้าย ส่วนบาดแผลที่หลวงพิบูลฯ ได้รับจากการถูกลอบยิงนั้น พ.อ.พระศัลยเวชวิศิษฐ์ นายแพทย์ใหญ่ทหารบกได้ให้การในฐานะพยานโจทก์ ในคดีนายพุ่มยิงหลวงพิบูลฯ^๓ ว่า เรื่องของ

พ.ล.ท.ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิตห้าแผ่นดินของข้าพเจ้า (พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๑๘), หน้า ๓๑๕.

^๒ น.ส.พ.ไทยใหม่ ฉบับวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๘.

^๓ น.ส.พ.ไทยใหม่ ฉบับวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๘.

"บาดแผลที่หลวงพิบูลฯ ได้รับจากการให้การพยาบาลโจทก์ พ.อ.พระศัลยเวรวิชัย นายแพทย์ใหญ่ทหารบก ซึ่งเป็นผู้รักษาบาดแผลว่าเนื่องด้วยบาดแผลที่คอกระสุนมิได้ผ่านเส้นโลหิตใหญ่ ถ้าผ่านเข้าย่อมต้องได้รับอันตรายถึงชีวิต แม้ว่าถ้าไม่รีบป้องกันให้โลหิตหยุด และไม่ฉีดยาป้องกันแล้วจะต้องได้รับอันตรายถึงชีวิตเหมือนกัน แผลที่ถูกตรงสัมนั้น ถ้าหากถูกระศอกสักแตกแล้วย่อมรักษาได้ยากที่เดียว แต่นี่เพียงกระสุนเฉี่ยวไป และถ้าหากกระสุนถูกเส้นโลหิตใหญ่ที่อยู่ใกล้เคียงเข้าก็ย่อมต้องได้รับอันตรายเช่นกัน พยานรักษาหลวงพิบูลฯ วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๙ ระหว่าง ๑๙.๐๐ น. ถึง ๑๘.๐๐ น. เวลานั้นผู้ป่วยกระสับกระส่ายมากเพราะโลหิตออกมากเดินไม่ได้ ก่อนที่จะทำแผลต้องฉีดยาห้ามโลหิต ต้องนอนอยู่นิ่ง ๆ วาง ๆ อยู่ ๓ วัน ต่อจากนั้นก็เคลื่อนไหวได้ แต่ลุกขึ้นนั่งไม่ได้อยู่ประมาณ ๑๕ วัน จึงลุกขึ้นนั่งได้ แต่คอยังแข็งทื่อและลุกเดินไม่ได้ ต่อจากนั้นอีก ๕ วันจึงให้ลุกขึ้นเดินได้ ในระหว่างป่วยทำงานไม่ได้ประมาณ ๓๐ วัน บาดแผลชนิดนี้ต้องผ่านไปถึง ๖ เดือนแล้วจึงจะหายและทำงานได้เป็นปกติ การฉีดยาป้องกันโลหิตแล้วยังป้องกันบาดแผลไว้ด้วยบาดแผลที่หลวงพิบูลฯ ได้รับจากการถูกลอบยิงนั้น ถึงแม้ว่าไม่เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตแต่ทำให้หลวงพิบูลฯ ต้องนอนรักษาแผลอยู่โรงพยาบาลพญาไทประมาณ ๑ เดือน พอแผลถูกยิงหายจนสนิทพ้นขีดอันตรายแล้ว หลวงพิบูลฯ ก็ออกจากโรงพยาบาลแต่ก็ยังต้องไปนอนพักฟื้นอยู่ที่บ้านพักในกรมทหารปืนใหญ่ บางข้ออีกชั่วระยะหนึ่งจึงหายสนิท นับได้ว่าการถูกลอบยิงครั้งนี้ทำให้หลวงพิบูลฯ เริ่มสำนึกถึงภัยมีคที่ถูกคุกคามชีวิตอันเกิดจากปรปักษ์ฝ่ายตรงกันข้ามทางการ เมืองที่เริ่มใช้วิธีลอบสังหารตน

สำหรับนายพุ่ม หับสายทองนั้น มีประวัติว่าเป็นคนนครปฐม มีอาชีพเป็นมือปืนรับจ้าง เคยถูกหาว่ารับของโจร เคยต้องคดีมา ๙ ครั้ง ครั้งสุดท้ายศาลจังหวัดนครปฐมพิพากษาคักคืนตามพระราชบัญญัติเป็น ต้องโทษจำคุกอยู่ ๒๕ วัน และได้พ้นโทษออกมาเมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๔๙๔

๑. พิบูลสงคราม, จอมพล ป.พิบูลสงคราม (พระนคร : โรงพิมพ์มนตรี, ๒๕๑๘),
หน้า ๒๕๘.

การจับกุมและลงโทษผู้ต้องสงสัยในการว่าจ้างนายพุ่ม ทับสายทอง ให้ทำการสังหาร

พ.อ. หลวงพิบูลสงคราม

หลังจากหลวงพิบูลฯ ถูกยิงที่สนามหลวงได้ไม่กี่วัน ปรากฏว่าทางราชการตำรวจได้ทำการจับกุมบุคคลต่าง ๆ ที่ต้องสงสัยว่าสมคบกันว่าจ้างนายพุ่ม ทับสายทอง ยิงหลวงพิบูลฯ บุคคลที่ถูกจับกุมมี พ.ต.อ. พระยาธรรมิ นฤเบศร์ (พิทย ผลิตเมียม) หลวงวรदार ผจงจิต ร.ต.ค.ลิม สุขเกศ หลวงสิทธิบรรณการ ข้าราชการกระทรวงวัง ร.อ. หลวงภักดี ภูมิภาค นายทหารกองหนุน หลวงสรการผจงรักษ์ ทนายความ ส่วนในคานจังหวัดนครปฐมนั้น ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับ นายฉุน ไทยฉันท ทนายความ นายชุม ใจเกิด นายลี สีแป้นพุก นายสนธิ เลิศพลอย นายชิต จันเพชร โดยต้องสงสัยว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับ นายพุ่ม ทับสายทอง

ต่อมาศาลพระราชอาชญา ได้ยื่นฟ้องจำเลยจำนวน ๔ คนในคดีดังกล่าว ส่วนที่เหลือหลักฐานไม่พอฟ้องจึงได้ปล่อยตัวไป จำเลยที่ถูกดำเนินคดี ได้แก่จำเลยที่ ๑ พระยาธรรมิ นฤเบศร์ (พิทย ผลิตเมียม) จำเลยที่ ๒ ร.ต.ค.ลิม สุขเกศ จำเลยที่ ๓ หลวงวรदारผจงจิต และจำเลยที่ ๔ นายพุ่ม ทับสายทอง สำหรับจำเลยที่ ๑ คือ พระยาธรรมิ นฤเบศร์นั้น จากคำให้การของ พ.ต.อ. พระพิจารณ์ กลกิจ อธิบดีกรมตำรวจต่อศาลพระราชอาชญา ในการตอบโจทก์เรื่อง ความผิดของพระยาธรรมิ นฤเบศร์ ซึ่งต่อเนื่องมาถึงการว่าจ้างนายพุ่ม ให้ลอบยิงหลวงพิบูลฯ ว่า

"... พระยาธรรมิ นฤเบศร์ ก่อนเคยเป็นผู้บังคับการตำรวจภูธรกลาง หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วไปเป็นผู้บังคับการตำรวจภูธรภาคใต้ จังหวัดสงขลา ระหว่างที่เกิดกบฏที่กรุงเทพฯ (กบฏบวรเดช) จำเลยต้องหาว่าเกี่ยวข้องกับพวกกบฏ และถูกฟ้องต่อศาลพิเศษและศาลพิเศษสั่งจำคุก ๑ ปี เมื่อจำเลยพ้นโทษมาพยานได้สั่งให้หลวงนรสุขประเสริฐ ปรึกษากับการสันติบาล ให้คนไปคุพฤติกรรมของจำเลยว่าจะคิดการปฏิวัติหรือไม่ การที่ทำเช่นนี้เพราะจำเลยที่ ๑

^๑ วิเทศกรรมย์, ยุคสมัย, หน้า ๒๓๗ - ๒๔.

^๒ น.ส.พ.ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๗๕.

เคยเกี่ยวข้องกับพวกกบฏมาแล้ว และเคยไปควบคุมบ้านคนอื่นที่เกี่ยวกับกบฏเหมือนกัน
ทางการสืบสวนต่อมาได้ความว่า จำเลยที่ ๑ จะคิกก่อการปฏิวัติ สืบทราบหลายสายด้วยกัน
เพราะมีหลายพวก พวกก่อการปฏิวัติพวกนี้มีความคิดร่วมกันแต่แบ่งเป็นหลายสาย เมื่อจัดให้
หลวงนรสุชา ไปดูบ้านจำเลยที่ ๑ แล้ว หลวงนรสุชา เคยมารายงานว่าไม่มีเหตุการณ์อะไร
ต่อมาครั้งหลังหลวงนรสุชา ได้มารายงานอีกว่า จำเลยที่ ๑ จะคิกก่อการปฏิวัติแน่ ๆ พยานก็
สั่งให้สืบสวนโดยกวาดค้น ต่อมาหลวงนรสุชา ได้นำรายงานของนายวุฒิชัย สายลับมารายงาน
พยานว่า มีคนแปลกหน้าเข้าออกบ้านจำเลยที่ ๑ พยานได้รับรายงานของนายวุฒิชัย ก่อนเกิด
เหตุเรื่องนี้ประมาณ ๕ - ๖ วัน ตามการสืบสวนของพยานทราบว่า จำเลยที่ ๑ คนเดียวจะ
คิกก่อการปฏิวัติ จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ไม่ปรากฏแผนการเรื่องนี้ มี ๒ แผน แต่จะเปิดเผย
ไม่ได้ ที่รัฐมนตรีกลาโหมอุยงก็เป็นแผนหนึ่งที่ต่อเนื่องกันมา..."

ต่อมาในการพิจารณาตัดสินคดี ปรากฏว่า ศาลพระราชอาชญา ได้พิพากษาลงโทษ
จำคุกจำเลยที่ ๑, ๒, ๓ ไว้ตลอดชีวิต ส่วนจำเลยที่ ๔ คือ นายพุ่ม หัยสายทอง ศาลตัดสิน
ลงโทษจำคุก ๑๖ ปี ต่อมาจำเลยที่ ๑, ๒, ๓ ได้ยื่นอุทธรณ์ โดยนายพิทย ผลิตเมียมัย (พระยา-
ธรรมิ) ได้แถลงความต่อศาล โดยตั้งข้อสังเกตรูปวิธีปฏิบัติของตำรวจตั้งแต่เริ่มคดีมาจนบัดนี้ เพื่อ
ให้ศาลพิพากษาซ้ำในการที่ตำรวจสันติบาลได้ควบคุมตัวนายพุ่ม ไว้โดยเฉพาะเจาะจง ในขณะที่
ที่จำเลยทั้ง ๔ คน ได้อยู่ในอำนาจของศาลแล้ว และได้แถลงตอนสุดท้ายรวมความว่า เมื่อ
ศาลไม่สามารถที่จะให้จำเลยหลุดพ้นจากโทษได้ ขอให้ศาลตัดสินประหารชีวิต จำเลยให้ไปสู่
ปรโลกเสีย อย่าให้ทนทุกข์ทรมานต่อไปในมนุษยโลกนี้เลย

หลังจากศาลพระราชอาชญาตัดสินลงโทษดังกล่าวแล้ว จำเลยที่ ๑ - ๔ ได้อุทธรณ์
และต่อมาศาลพระราชอาชญาได้อ่านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ว่า ศาลอุทธรณ์ได้พิจารณาแล้ว
ไม่เห็นสมควรจะกรุณาแก่จำเลยได้อย่างไร จึงให้ยกอุทธรณ์จำเลยเสีย และมีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์
๑ นาย คือ พระยาวิเศษธรรมชากา ได้ลงนามในความเห็นแย้งว่า พยานหลักฐานโจทก์เท่าที่

พิจารณาแล้วยังเป็นที่ระวางสงสัย จึงควรรยกห้องของโจทก์เสีย ให้ปล่อยตัวจำเลยที่ ๑-๓ ไป ส่วนจำเลยที่ ๔ มีความผิด ให้บังคับคดีไปตามศาลเดิมทุกประการ

นอกจากจำเลยที่ได้ถูกพิจารณาพิพากษาลงโทษไปดังกล่าวแล้ว ในเวลาต่อมาเจ้าหน้าที่ตำรวจยังได้จับกุมผู้ต้องหาในคดีนี้เพิ่มขึ้นอีก ^๒ คือ

- ๑. พล.ต.พระยาอนุภาพไตรภพ (จาร์ส เวพหัสดิน ณ อยุธยา) เคยเป็นเจ้ากรมยุทธการทหารบก
- ๒. หลวงสิทธิบริวาร (สำเนียง สิทธิสุข)
- ๓. ร.อ.หลวงวรภักดิ์ภูบาล (ม.ล.อาจ สุวิญกุล)

จำเลยทั้ง ๓ คนนี้ โจทก์ได้กล่าวหาว่า ได้สมคบรู้เห็นกันในการจ้างคนประหารบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาล คือ นายพุ่ม ไหยิ่งหลวงพิบูลฯ และโจทก์ได้นำคดีขึ้นฟ้องต่อศาล และได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณาไต่สวน ผลสุดท้ายคณะกรรมการมีมติ ให้ส่งคนทั้งสามไปอยู่เขตที่อันมีกำหนดเป็นเวลาคนละ ๓ ปี นับตั้งแต่วันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ.๒๔๗๘ เป็นต้นไป ทั้งสำเนาแจ้งความของกรมตำรวจ ดังนี้

แจ้งความ

เรื่อง พล.ต.พระยาอนุภาพไตรภพ กับพวกรวม ๓ คน ต้องหาว่าทำผิดพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ

เจ้าหน้าที่รายงานว่ จำเลยที่ ๑, ๒, ๓ ได้ดำเนินการอันเป็นเหตุก่อให้เกิดประชาชนเสื่อมความนิยม หวาดหวั่นต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญแห่งสยาม เพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน คณะกรรมการได้ไต่สวนแล้ว ได้ความว่า บุคคลทั้งสามได้สมคบกันรู้เห็นในการจ้างคนประหารบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลนี้ เพื่อสะกดกในอันที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง

^๑ น.ส.พ.ศรีกรุง. ฉบับประจำวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ.๒๔๗๘.

^๒ น.ส.พ.ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ.๒๔๗๘, และ น.ส.พ.ศรีกรุง. ฉบับประจำวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ.๒๔๗๘.

คณะรัฐบาลในที่สุด เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗ นายพุ่ม ทับสายทอง ได้รับจ้างนายพิทย ผลิตเมียมัย ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการ เช่นเดียวกับผู้ถูกกล่าวหาทั้ง ๓ นี้ ได้ลงมือใช้อาวุธปืนยิง พ.อ. หลวงพิบูลลา รัฐมนตรีกลาโหม ที่ท้องสนามหลวง อ.พระนคร จังหวัดพระนคร มีบาดเจ็บ คณะกรรมการจึงมีความเห็นว่า ใหญ่ของหาทั้ง ๓ คนนี้อยู่ภายในเขตที่อันมีกำหนด เป็นเวลาคนละ ๗ ปี ตั้งแต่วันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๘.

กรมตำรวจ

๑๘ เมษายน ๒๔๗๘

ส่วนผู้ที่ไต่ช่วยเหลือหลวงพิบูลสงคราม และผู้จับกุมนายพุ่ม ทับสายทอง คนร้ายที่ ลอบยิงนั้น หลวงพิบูลลา รัฐมนตรีกลาโหม ได้ส่งของรางวัลตอบแทนแก่บุคคลดังกล่าวรวม ๔ คน คือ

๑. พ.ต.ต. ชูนามน อนุสาร
๒. ส.ต.อ. คีตังวัน ปุตะระเสรมณี
๓. พลชั้น ๑ สวาท บุญนาค
๔. พลตำรวจ สวัสดิ์ ยี่มอวารี

ทั้ง ๔ คนได้เข้าจับกุมนายพุ่ม เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๘ เวลา ๑๘.๐๐ น. เศษ ขณะที่หลวงพิบูลลา กลับจากการแจกรางวัล การแข่งขันฟุตบอลที่สนามหลวง ของรางวัล ดังกล่าวเป็นของส่วนตัวของหลวงพิบูลลา คือเงินคนละ ๕๐ บาท คู่มูเงินลงยาคนละคู่ และ ยังมีรูปเป็นที่ระลึกอีก หลวงพิบูลลา ได้จัดส่งรางวัลมาทางกระทรวงมหาดไทย และมหาดไทยได้ มอบให้ทางอธิบดีกรมตำรวจจัดการแจกให้เป็นรางวัลความชอบพิเศษแก่บุคคลทั้ง ๔ ต่อไป

หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับประจำวันที ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๘.

การลอบสังหารหลวงพิบูลฯ ของนายพุ่ม และผู้ต้องสงสัยว่าให้การจ้างวานดังกล่าว เป็นอุปการะสนับสนุนที่ทำให้หลวงพิบูลฯ เริ่มมองเห็นว่าปรปักษ์ทางการเมืองของเขาได้เริ่มก่อตัวขึ้น และได้ตกลงจะไต่แผนการลอบทำลายชีวิตของเขาเสีย ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าพระยาธรรมา ซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาในคดีนี้ ก็เคยเป็นผู้ต้องโทษในคดีกบฏบวรเดชมาก่อนดังนั้นไม่ว่าจำเลยที่เกี่ยวข้องในคดีนี้จะมีส่วนกระทำผิดจริงหรือไม่ก็ตามแต่หลวงพิบูลฯ ก็ได้มองเห็นแล้วว่า การที่เขาได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหม อันเป็นตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญได้ทำให้ปรปักษ์ทางการเมืองคอยจ้องที่จะทำลายตัวเขาอยู่ตลอดเวลา อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้หลวงพิบูลฯ ทำการกวาดล้างปรปักษ์ดังกล่าวในเวลาต่อมา

กบฏนายสิบ

จากการสืบทราบของหน่วยสืบราชการลับกองทัพบก ซึ่งได้ยื่นรายงานลับต่อ พ.อ. หลวงพิบูลฯ รัฐมนตรีกลาโหม และ พ.อ.พระยาพหลฯ ผู้บัญชาการทหารบก ว่า ได้สืบทราบ ว่าภายในตอนเช้าของวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ จะเกิดรัฐประหารขึ้น โดยกลุ่มนายสิบ แห่งกองพันทหารต่าง ๆ ภายในพระนคร ซึ่งกำหนดแผนการไว้ว่า นายสิบทั้งหมดที่มีจำนวน เกือบ ๒๐๐ คน ตามกองพันทหารหน่วยต่าง ๆ ทั่วกรุงเทพฯ จะลุกขึ้นยึดอำนาจทั่วทุกกรม กองพร้อมกันหมด ในการที่จะคุมกำลังทหารบุกเข้ายึดกระทรวงกลาโหม กองบัญชาการกองทัพบกต่อไป และหน่วยคอมมานโดนายสิบอีกกลุ่มหนึ่งจะบุกไปสังหาร พ.อ.หลวงพิบูลฯ รัฐมนตรีกลาโหม พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ต.อ.หลวงอดุลย์-เดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ และรวมถึงพระองค์เจ้าอาทิตย์ ทิพยอากาศ ประธานผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในขณะนั้น

ด้วยเหตุนี้ ในวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๔๗๘ พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม ก็ได้มีคำสั่งลับ คำนวณที่ถูกต้อง ให้เตรียมพร้อม ทหารทุกกองพันทั่วประเทศ และส่งกำลังออกจู่โจมจับกุมหัวหน้านายสิบ

ที่คิดก่อการรัฐประหารได้อย่างครบถ้วน ก่อนที่คณะนายสิบดังกล่าวจะได้ลงมือก่อการยึดอำนาจ ผู้ที่ถูกจับกุมมีรายชื่อดังนี้ คือ

๑. จ่านายสิบ แฉง ฉลาครบ
๒. จ่านายสิบ วิว รัตนกุล
๓. ส.ท.เหมือน พงศ์เผือก
๔. พลทหาร จินดา พันธุ์เยี่ยม
๕. พลทหาร ฮกเซง
๖. ส.อ.เกิด สีเขียว
๗. ส.ท.ชิน จะเอมพันธ์
๘. ส.ท.ปลอด พุ่มวัน
๙. ส.ท.เลี่ยม คหินทพงษ์
๑๐. นายพุ่ม ณ พัทลุง
๑๑. ส.ท.แฉว แสงสงสูง
๑๒. ส.อ.ถม เกศอำไพ
๑๓. ส.อ.เทง แซ่มิม
๑๔. ส.อ.ตะเข็บ สายสุวรรณ
๑๕. ส.ท. ม.ล.ทวีวงศ์ วัชรวิวงศ์
๑๖. ส.อ.กวย สิ้นชูวงศ์
๑๗. จ่าสิบเอก สาคร ภูมิทัต
๑๘. ส.อ.สวัสดิ์ มหะหมัด
๑๙. จ่านายสิบ สวัสดิ์ ภาภักดิ์
๒๐. ส.อ.สวัสดิ์ กิษยบุตร
๒๑. ส.ท.ศาสน์ ละครกุล

ต่อมาในวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๓๔ พ.อ.หลวงพิบูลา รัฐมนตรีกลาโหม ได้เสนอต่อสภาว่า เนื่องจากได้มีทหารชั้นประทวน มีนายสิบตามกองพันต่าง ๆ โดยมากเป็นนายสิบทหารราบ ได้ร่วมกันคิดเพื่อจะเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีความมุ่งหมายที่จะฆ่า นายทหารในกองทัพบก แล้วให้เจ้านายสิบเป็นผู้บังคับกองพัน โดยจะจับเจ้าคุณพหลา และหลวงพิบูลา ไว้เป็นประกัน โดยจะออกคำแถลงการณ์ว่า ในการปกครองบ้านเมืองขณะนี้ ไม่เป็นประชาธิปไตย โดยให้เหตุผลว่า ถ้าเป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริงแล้ว จะต้องเสมอกันหมดไม่จำเป็นต้องมีนายทหาร

หลังจากนั้น ในวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๓๔ หลวงพิบูลา ได้ไปชี้แจงให้กรมกองทหารราบโดยทั่วกันในเรื่อง "นายทหารชั้นประทวนในกรุงเทพฯ บางหน่วยจะก่อความไม่สงบว่า

"... ค่ายปรากฏว่ามีนายสิบซึ่งรับราชการอยู่ ร.พัน ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ ที่ ๑ ฯลฯ ๑ คน ร.พัน ๒ รวม ๑๑ คน ร.พัน ๓ รวม ๒ คน บ.ก.มณฑลทหารบกที่ ๑ อีก ๑ คน คิดจะก่อการจลาจลขึ้นในกองทหาร ทางราชการได้ทราบเรื่องนี้จึงได้นำตัวบรรดานายสิบเหล่านี้มาควบคุมไว้ เพื่อทำการไต่สวน และจะได้จัดการตามทางการต่อไป ทางราชการได้พยายามสอบสวนถึงพรรคพวกของนายสิบที่จะร่วมคิดกับนายสิบเหล่านี้อยู่ แต่จนบัดนี้ก็ปรากฏว่าปกติเรียบร้อยทุกกรมกอง บัดนี้มีหนังสือพิมพ์บางฉบับลงข่าวเนื่องในการที่รัฐบาลตราพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. ๒๕๓๖ แก้ไขเพิ่มเติม โดยพาดหน้าเรื่องว่า "พวกนายสิบก่อการจลาจลจะล้มชาติ" ฯลฯ และได้ทราบว่ามีข่าวลือเกินความจริงอีก

ตามที่หนังสือพิมพ์ลงข่าวลือดังนี้เห็นว่าอาจทำให้ผู้ที่ไม่ทราบความจริง เกิดตื่นเต้นเข้าใจผิดไปต่าง ๆ นานาได้ ข้าพเจ้าจึงขอแจ้งว่า ความจริงนั้นในเวลานี้มีเพียงเท่าที่ได้แจ้งให้ทราบแล้วข้างต้นเท่านั้น ส่วนบรรดานายทหารชั้นประทวนในกรมกองทหารอื่น ๆ นั้น

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒/๒๕๓๔ (สามัญ) หน้า ๔๒ วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๓๔.

^๒ หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔.

หาได้เกี่ยวข้องกับนายสิบเหล่านั้นไม่ ต่างก็รับราชการอยู่ตามหน้าที่เป็นปกติเรียบร้อยโดยความซื่อสัตย์สุจริตร่วมกัน เป็นเอกฉันท์จงรักภักดีต่อชาติ ชาติไทย และรัฐธรรมนูญอย่างดียิ่ง จึงขอแจ้งให้ทราบความจริงโดยทั่วกัน"

สำหรับแผนการณ์ของกลุ่มนายสิบที่คิดจะทำการรัฐประหารครั้งนี้ได้รับการเปิดเผยจาก ส.ท.ม.ล.ทวีวงศ์ วัชรวิงศ์ ว่ามีสาเหตุเริ่มต้นมาจากการจับกุมของบรรดานายทหารชั้นประทวนขึ้นในกองพันทหารราบที่ ๒ มี ส.อ.แจ่ม บัวปลื้ม ส.อ.ถม เกตุอำไพ ส.อ.ตะขบรับ สายสุวรรณ ส.ท.ม.ล.ทวีวงศ์ วัชรวิงศ์ ส.ท.แฉ่ว แสงสูงส่ง ได้นัดพบวางแผนยึดอำนาจการปกครอง เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ๒๕๑๘ จากการนัดพบที่ประชุมได้ลงมติให้หาทางเกลี้ยกล่อมทหารในกองพันที่ ๓ ให้ร่วมมือด้วย ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ทหารในกองพันที่ ๓ ชักขวางและจากการทาบถามก็ปรากฏว่า ส.อ.สวัสดิ์ มหะหมัด และจ่านายสิบ สาคร ภูมิทัต ได้เห็นชอบและตกลงร่วมมือด้วย เมื่อได้เกลี้ยกล่อม นายสิบในกองพันทหารราบที่สามได้แล้วคณะนายสิบได้ชักจูงพวกนายทหารชั้นประทวนในกองพันต่าง ๆ เข้าร่วมมืออีกหลายคน และในการประชุมใหญ่เพื่อพิจารณาแผนการณ์ยึดอำนาจที่ประชุมได้ตกลงวางแผนดังนี้

๑. กำลังของฝ่ายนายสิบประจำกองพันต่าง ๆ จะลงมือจับผู้บังคับกองพัน และนายทหารทุกคนซึ่ง พร้อมกับให้เซ็นคำสั่งมอบหมายหน้าที่ให้คณะนายสิบ
๒. ก่อนวันลงมือยึดอำนาจ คณะนายสิบสับเปลี่ยนเวรยามรักษาการณ์ในกองพัน โดยเอาพรรคพวกของตนเข้าประจำแทน เพื่อมิให้มีการชักขวางเกิดขึ้น
๓. กำลังทหารในกองพันทหารราบที่ ๒ และที่ ๑ ซึ่งเป็นต้นตอในการปฏิวัติจะคุมกำลังเข้าล้อมวังปารุสส์ถวัน บังคับให้รัฐบาลลาออก และหากไม่ปฏิบัติตาม คณะนายสิบจะระดมยิงจนกว่าจะยินยอม

จากการให้สัมภาษณ์ของ ส.ท.ม.ล.ทวีวงศ์ วัชรวิงศ์ ใน "หัวหน้ากบฏนายสิบ" ใน ชีวิตการต่อสู้ของบุคคลสำคัญ, โดย จรูญ กุวานนท์, (เคลิเมล์กรุงเทพฯ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า ๕๒.

แต่แล้วแผนการที่จะยึดอำนาจของทหารพวคนายสิบซึ่งได้ปิดกั้นรั้วไหลไปถึงรัฐ-
บาล เพราะนายสิบบางคนที่ถูกทาบทามให้ร่วมมือ ได้นำความลับเหล่านั้นไปแจ้งให้รัฐบาลทราบ
ดังนั้นการกระทำทุกฝักวของคณะนายสิบเหล่านั้นจึงถูกรัฐบาลเพ่งเล็งอยู่ตลอด และรอโอกาสที่
จะได้หลักฐานสมบูรณ์ เพื่อลงมือจับกุม

ฝ่ายคณะนายสิบก็ทราบว่รัฐบาลกำลังเพ่งเล็งอยู่ และแผนการที่รั้วไหล ดังนั้นคณะ
นายสิบจึงเรียกประชุมและตกลงใจจะทำการตามแผนการของตนในวันที่ ๕ สิงหาคม แต่ในเช้า
วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๔๗๕ คำสั่งลับของ พ.อ. หลวงพิบูลฯ ก็ถูกส่งไปยังกองพันต่าง ๆ ที่มีนายสิบผู้
คิดร้ายสังกัดอยู่ให้ทำการจับกุม บรรดานายสิบทั้งหลายที่มีหมายชื่อไว้ในบัญชีก็ถูกจับกุมทั้งสิ้น

สำหรับจุดมุ่งหมายของคณะนายสิบดังกล่าวนี้ นอกจากจะทำการเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองแล้ว ยังมีเจตนาที่จะจับ พ.อ. หลวงพิบูลฯ กับ พ.อ. พระยาพหลฯ ไว้เป็นประกัน ถ้า
ขัดขวางไม่ยินยอม หรือคณะนายสิบกับพวกคนใดคนหนึ่งถูกประทุษร้ายก็ให้ฆาตกรทั้งสองนั้นเสีย
และให้จับตายหลวงประดิษฐ์ มนุชรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กับจะปลดปล่อยนัก
โทษการเมืองในสมัย พ.ศ. ๒๔๗๖ (กบฏบวรเดช) ซึ่งต้องโทษอยู่ในเรือนจำหนักโทษทั้งหมด
นอกจากนี้ยังจะขับไล่พระมหากษัตริย์ในรัชกาลปัจจุบันออกจากราชสมบัติ และมาพระองค์เจ้า-
อาทิตย์ ทิพอภา ขณะทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน
และหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรณ ตลอดจนสกุลวรวรณ แล้วอัญเชิญพระเจ้าอยู่หัวรัชกาล
ที่ ๗ กลับขึ้นครองราชย์สมบัติแทนต่อไป ถ้าพระองค์ไม่รับก็จะเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบ
มหาชนรัฐ โดยไม่ต้องมีพระมหากษัตริย์ต่อไป

ต่อจากนั้นรัฐบาลก็ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ เพื่อพิจารณาพิพากษา
คดีกบฏครั้งนี้ และสภาผู้แทนฯ ก็ได้อนุมัติให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ตามที่รัฐบาลเสนอมา^๒

^๑ จากคำพิพากษาศาลพิเศษ พุทธศักราช ๒๔๗๕ อ้างใน ๒๕ คดีกบฏ, ไทยน้อย,
(พระนคร : ประมวลสาสน, ๒๕๐๙), หน้า ๑๖๘ - ๑๗๐.

^๒ ประชุมกฎหมายประจำศก ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เล่มที่ ๔๘ หน้า ๑๐๐๑.

ซึ่งต่อมารัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงฉบับหนึ่ง เกี่ยวกับความจำเป็นที่คงมีการตั้งศาลพิเศษ
ว่า

"ในการที่ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ ๒๔๗๖ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๗๘ ขึ้น
ก็เนื่องด้วยได้มีผู้คิดก่อการจลาจล และจะทำลายล้างชาติบ้านเมือง โดยสมคบกับนายทหารชั้น
ประทวนบางส่วน มีแผนการณ์ขั้นแรกที่จะฆ่านายทหารชั้นสัญญาบัตร และบุคคลอื่น ๆ เสีย แล้ว
ยกตนขึ้นเป็นผู้บังคับบัญชากำลังทหารและกระทำความผิดอย่างอื่น ๆ อีก จึงมีความจำเป็นที่คง
ประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ เพื่อดำเนินการพิจารณาพิพากษาให้ลุล่วงไปโดยด่วน เพื่อรักษาไว้
ซึ่งความมั่นคง และวินัยระเบียบแบบแผนของกองทัพสยาม"

ผลของคำพิพากษาศาลพิเศษในคดีกบฏฉะภังกรวังหน้าผู้ก่อการกบฏ ผลของคำพิพากษา
ศาลพิเศษในคดีกบฏนายสิบนี้ ทางการไต่สวนญาติให้เผยแพร่ได้ทั้งทางหนังสือพิมพ์และวิทยุกระจาย
เสียง แต่ต้องผ่านทางสำนักงานโฆษณาการเสียก่อน คดีนี้เป็นคดีดำ ที่ ๑/๗๘ คดีแดงที่ ๑/๗๖
พ.อ.พระยาอภัยสงคราม เสนาธิการทหารบก เป็นประธานแห่งคณะผู้พิพากษาศาลพิเศษ และ
พ.อ.พระจจร เนติยุทธ ซึ่งเคยเป็นผู้พิพากษาคนหนึ่งในบรรดาผู้พิพากษาศาลพิเศษคราวก่อน
ได้รับหน้าที่เป็นหัวหน้าในคณะอัยการพิเศษ ของศาลพิเศษครั้งนี้ด้วย

ส่วนการตัดสินคดีของศาลพิเศษนั้น ศาลพิเศษพิจารณาได้เป็นสัปดาห์ ๑๓ นาย ปล่อย
ตัวพันขอหาไป ๒ นาย สำหรับผู้ที่ได้รับการตัดสินให้จำคุกตลอดชีวิตมี

๑. ส.ท. ม.ล.ทวีวงศ์ วัชรวิวงศ์
๒. ส.อ. เข็ม เฉลยทิศ
๓. ส.อ.ถม เกตุอำไพ
๔. ส.อ. เทง แซ่มิม

^๑ หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๘.

^๒ หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๔, ๖, ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๘.

- ๕. จ่านายสิบ สาคร ภูมิทัต
- ๖. ส.อ. กวย สิ้นชูวงศ์
- ๗. สิบโท ศาสน์ ครอบกุล
- ๘. สิบโท แม้ว แสงสูงส่ง

จำคุก ๒๐ ปี มี

- ๑. ส.อ. แซ่ม บัวปลื้ม
- ๒. ส.อ. ตะเข็บ สายสุวรรณ
- ๓. ส.ท. เลี่ยม คหิณฑพงษ์

จำคุก ๑๖ ปี คือ นายพุ่ม พัทลุง

ส่วนรายสุดท้าย คือ ส.อ. สวัสดิ์ มหะหมัด ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตฐาน ประทุษร้ายต่อพระบรมราชตระกูล ตามกฎหมายลักษณะอาชญา มาตรา ๕๗ ต่อมา ส.อ. สวัสดิ์ ได้ทูลเกล้าถวายฎีกาไปในวันที่ ๖ กันยายน ๒๔๗๘ คณะสำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ลงนามและพระนามให้ยกฎีกาของ ส.อ. สวัสดิ์ เสีย แล้วให้ดำเนินการไปตามคำพิพากษา ต่อมาในวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๔๗๘ ทางราชการก็ได้จัดการประหารชีวิต ส.อ. สวัสดิ์ มหะหมัด ด้วยการยิงเป้าที่ป้อมพระจุลจอมเกล้า ปากน้ำ

การให้รางวัลแก่ผู้ช่วยเหลือราชการปราบกบฏ

หลังจากปราบปรามคณะนายสิบผู้คิดก่อการกบฏแล้ว รัฐบาลได้ตอบแทนความดีความชอบให้แก่ผู้ช่วยเหลือในการปราบปรามกบฏ รัฐบาลได้เสนอให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่บรรดานายสิบและพลทหารที่ทำประโยชน์แก่ชาติโดยการร่วมมือกันนำแผนการของผู้คิดประทุษร้ายต่อคณะรัฐบาลและรัฐธรรมนูญ มาแจ้งให้ทราบ

หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๘.

เป็นการให้ความสะดวกแก่ราชการกับการจับกุมผู้คิดทำลายล้างประเทศชาติมาพิจารณาลงโทษ
 โทษก่อนที่ผู้คิดก่อการจลาจลเหล่านั้นจะลงมือกระทำการอันไม่สงบขึ้น คือพระราชนานเทรียของ
 ข้างเผือก ๑ นาย เทรียของมงกุฏ ๓ นาย และเทรียเงินมงกุฏ ๑ นาย กับได้เลื่อนยศให้
 ด้งมีรายชื่อดังนี้^๑

๑. จ้านายสืบ สวัสดิ์ ภักดิ์ สังกัด ร.พัน ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ เลื่อนยศเป็น
 นายดาบ รับเงินเดือนอัตรา นายทหารประทวน ชั้น ๑๖
๒. ส.อ.ชื่น ชะเอมพันธ์ สังกัด ร.พัน ๓ เลื่อนยศเป็น จ้านายสืบ รับเงินเดือนอัตรา
 นายทหารประทวน ชั้น ๑๔
๓. ส.ต.เอี่ยม พาลการมย์ สังกัด ม.พัน ๑ รักษาพระองค์ เลื่อนยศเป็น สิบเอก
 รับเงินเดือนอัตรานายทหารประทวนชั้น ๑๓
๔. ส.ต.หรั่ง นนทสุต สังกัด ร.พัน ๑ รับเงินเดือนอัตรานายทหารประทวนชั้น ๑๓
๕. ส.อ.เวียน อินเอก สังกัด ร.พัน ๕ รับเงินเดือนอัตรานายทหารประทวนชั้น ๑๔
 ทั้งนี้ตั้งแต่ ๑ กันยายน ๒๔๗๘ เป็นต้นไป.

การปราบกบฏพวกนายสืบลงได้ และการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างรุนแรงทำให้ฐาน
 อำนาจทางการเมืองของหลวงพิบูลฯ มั่นคงและเข้มแข็งมากขึ้น การลงโทษผู้กระทำผิดความผิด
 อย่างเฉียบขาด โดยการตั้งศาลพิเศษขึ้นเป็นเสมือนการตัดไม้ข่มนามของหลวงพิบูลฯ ต่อบรรดา
 ปรปักษ์ทางการเมืองที่อาจจะคิดโค่นอำนาจของเขาให้เกรงกลัวและหวาดหวั่น อย่างไรก็ตาม
 ศัตรูของหลวงพิบูลฯ ก็ยังได้ดำเนินการในวิธีอื่น ๆ ต่อไป เพื่อทำลายชีวิตของหลวงพิบูลฯ ให้
 ได้ในเวลาต่อไป

^๑ หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๘.

เสื่อยัง ประไพศรี ลอบยิงหลวงพิบูลสงครามที่ศรียาน

สำหรับเหตุการณ์ที่ นายยัง ประไพศรี ได้คิดการจะลอบยิง พ.อ.หลวงพิบูลฯ ที่ ศรียานนั้น ได้เป็นที่เปิดเผยออกมาในภายหลัง คือได้มีการสืบสาวไปถึงผู้ว่าจ้างให้ นายยัง ลอบยิงหลวงพิบูลฯ ในการพิจารณาคดีของศาลพิเศษ ใน พ.ศ.๒๔๘๒ ต่อกลุ่มปรักษ์ทางการเมืองของหลวงพิบูลฯ ปรากฏตามคำฟ้องของอัยการโจทก์ว่า

"...เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๘๑ นายคาบพวง พลนาวิ จำเลยได้ไปบอก นายยัง ประไพศรี ซึ่งอยู่ที่บ้าน นายสิบโท เจ้า จันทกร ให้ไปยิงพลตรีหลวงพิบูลฯ ที่ ตลาดศรียาน จังหวัดพระนคร ตามคำสั่งของนายพันตรีหลวงราชมณเฑาะว์ ซึ่งต่อสู้เจ้าพนักงาน และถูกยิงตาย ต่อมาในวันที่ ๑๓ เดือนเดียวกันเวลาค่ำคืน นายยังได้ปฏิบัติการไปตามคำสั่งของนายคาบพวง และหลวงราชมณเฑาะว์แล้ว หากแต่มีเหตุสุดวิสัยมาขัดขวางเสีย จึงทำการไม่ สำเร็จ โดยเจ้าพนักงานตำรวจทราบเรื่องและได้ไปคอยจับอยู่ แล้วนายยังกับพวกได้ต่อสู้ เจ้าพนักงานและหลบหนีไป เจ้าพนักงานได้ออกตามจับนายยัง ๆ ได้ต่อสู้ถูกเจ้าพนักงานยิง ตายที่จังหวัดกันทรบุรี..."

จากการสืบพยานของศาลพิเศษ พ.ศ.๒๔๘๒ ได้ความว่า เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๔๘๑ คณะผู้ไม่หวังดีต่อรัฐบาลได้สืบทราบมาว่า หลวงพิบูลฯ จะนั่งรถยนต์ผ่านไปทางตลาดศรียาน คณะบุคคลดังกล่าวจึงคิดการที่จะหาปืนมาลอบยิงหลวงพิบูลฯ ซึ่งต่อมาได้ว่าจ้างให้นายยัง นักเลงโคตรอกซี้เถ่า นางเล็ง เป็นผู้ลอบยิง แต่เจ้าพนักงานตำรวจได้สืบทราบความโดยตลอด และในวันนั้นเอง ร.ต.อ.ขุนสมักร พลกิจ และพลตำรวจอุคม กับตำรวจอีกหลายคน ไปคอยจับ เสื่อยังที่ศรียาน แต่เสื่อยังรู้ตัวก่อน จึงเกิดการต่อสู้กันขึ้น ปรากฏว่า เสื่อยังได้หนีไปได้โดย ยิงพลตำรวจอุคม บาดเจ็บสาหัส เหตุที่เสื่อยังไม่สามารถจะยิงหลวงพิบูลฯ ได้ในวันนั้นก็เพราะ รถแล่นเร็วเกินไปอย่างหนึ่ง กับมีตำรวจสันติบาลมาขัดขวาง จึงทำให้แผนการนี้ต้องล้มเหลวไป

สำหรับประวัติของเสื่อยังนั้นปรากฏตามข่าวหนังสือพิมพ์ประชาชาติ ในวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๑ มีความละเอียดว่า^๑

เสื่อยัง ชายวัยประมาณ ๒๖ - ๒๗ ปี มีชาติภูมิเป็นชาวพระนคร ซึ่งอยู่ในย่านตำบลวัดโสมนัส นางเล็ง เสื่อยังได้กำเนิดจาก นายเวียง บิดาและนางเซย มารดา ซึ่งขณะนั้นยังมีชีวิตอยู่ในแถบตรอกซำเต้า พระนคร เสื่อยังตั้งแต่วัยหนุ่มมีนิสัยเป็นคนเกกมะเหรก มีความประพฤติเป็นอันธพาล ชีวิตในครั้งแรกที่ถูกลงโทษตามกฎหมายบ้านเมือง คือโทษทำการปล้นสมคมภ์ในต่างจังหวัด ถึงกับถูกเนรเทศไปอยู่ในเขตอันจำกักเป็นเวลานาน ถึงกระนั้นโทษทางบ้านเมืองก็ยังมิสามารถให้เสื่อยังกลับนิสัยเป็นพลเมืองดีได้ เสื่อยังได้ประพฤติก่อการทุจริต เป็นลำดับมาจนในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต เสื่อยังเริ่มเปลี่ยนชีวิตจากชนบทยู่ในพระนคร ได้เคยทำโจรกรรมเจาะห้างร้านแห่งหนึ่งในพระนครแล้วหลบหนีไปไค้ ต่อมาทางการตำรวจได้สืบจับตัวพบที่ศรียาน ไค้เข้าทำการต่อสู้ตำรวจสันติบาล ร.ต.อ. ชุนสมักร พลกิจ กับพวก และปลา อุดม ไค้ถูกกระสุนปืนของเสื่อยัง เวลานั้นก็ยังรักษาตัวอยู่โรงพยาบาลกลาง จากนั้นเสื่อยังก็ไค้พบเจ้าหน้าที่อีกครั้งหนึ่ง ที่สี่แยกหลานหลวง ข้างวังกรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์ ไค้ต่อสู้ตำรวจ ร.ต.อ. ทอง เขจรานนท์ และ ร.ต.อ. หลวงอนุกุล สุขประชา ปรากฏว่าไค้ถูกกระสุนปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ซ้อมมือ และหนีไปไค้ก็อีก พฤติการณ์ของเสื่อยังเป็นที่หวาดหวั่นครั่นคร้ามแก่ประชาชนทั่วไป จนทางการสันติบาลไค้ออกคำสั่งให้จับตายทันที

การจับตายเสื่อยัง ประโศคริ^๒

ตามข่าวหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๑ ปรากฏความว่านายยัง หรือบุญยัง หรือยัง ประโศคริ ไค้ถูกจับตาย โดย ร.ต.อ. ชุนสมักร พลกิจ แห่งตำรวจสันติบาล หลังจากนายยัง ต่อสู้ตำรวจที่ถนนหลานหลวงแล้วไค้หลบหนีไป ต่อมาในวันที่

^๑ หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑.

^๒ หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑.

๗ พฤศจิกายน ๒๔๔๑ ร.ต.อ.ขุนสมัคครา ได้เลือกไปทางคลองบางกอกน้อย พร้อมด้วย ส.ต.ต. สวิก พลตำรวจฉนวน พลตำรวจ ธิม ในวันที่ ๔ เวลา ๑๗.๐๐ น. ขุนสมัคครา กับพวกทราบว่ นายยังกับนางแอบ ภรรยาอยู่ในเรือซึ่งจอดอยู่ที่หน้าวิกโบสถ์ ตำบลบางกรวย ท้องที่ตำรวจบางใหญ่ ตำรวจใจเรือแทกซ์ล่าเคี้ยวแล่นพุ่งเข้าเทียบเรือนายยัง ซึ่งกำลังปอกอ้อยอยู่ พอขุนสมัคครา โดกลงหัวเรือ นายยังจึงหยิบปืน ๒ กระบอกและยิง พอที่ขุนสมัคคราโคคเข้าถึงตัวเกิดการต่อสู้กัน และนายยังถูกยิงตาย ปืนที่นายยังถือสูเป็นปืนเบรานิงค์ และโคลท์รีวอลเวอร์ และนายยังมีปืนยาวอีก ๑ กระบอก ในการต่อสู้เจ้าหน้าที่ได้รับบาดเจ็บคือ ขุนสมัคคร ถูกลูกระสุนที่ฝ่ามือซ้าย และปลายแขนซ้าย ลูกกระสุนฝังในถึง ๒ แห่ง พลตำรวจฉนวน ดวงทิพย์ ถูกลูกระสุนที่ฝ่ามือซ้ายและต้นขาซ้าย

การที่ศาลพิเศษ พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้รู้ในคดีนายยัง ประไพศรีขึ้นมาโดยกล่าวหาว่ามี จำเลยในคดีศาลพิเศษ คือ นายคาบพวง พลนาวิ กับหลวงราชมณฑาก เป็นผู้ว่าจ้างให้นายยัง ประไพศรี ลอบยิงหลวงทิบูลา นั้นไม่เป็นที่แน่ใจได้ว่ากรณีดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับจำเลยทั้ง ๒ ในคดีศาลพิเศษไม่ เพราะตัวการคือนายยัง ประไพศรี ก็ได้ถูกยิงตายไปแล้ว และจำเลย ทั้ง ๒ ก็ให้การปฏิเสธว่าไม่ได้เกี่ยวข้องกับหรือรู้จักกับนายยัง ประไพศรีแต่ประการใด จึงเป็นที่น่าคิดว่าการนำคดีนายยังมารื้อฟื้นในภายหลังว่ามีสาเหตุมาจากการว่าจ้างของจำเลยทั้ง ๒ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นปรีปะทังการเมืองของหลวงทิบูลา จะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงหรือเป็นแผนการที่จะกำจัดศัตรูทางการเมืองของหลวงทิบูลา

กบฏกรมวิธรบรรณบุญ ๒๔๗๗

ในวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เจ้าหน้าที่ตำรวจสันติบาลได้สืบทราบว่า มีคณะผู้คิดก่อการไม่สงบต่อต้านเมือง และได้เข้าทำการจับกุมผู้ต้องหาไว้ได้จำนวนหนึ่ง ซึ่งต่อมาได้มีแถลงการณ์ของสำนักงานโฆษณาการออกมาว่า

วิเทศกรรม, ยุคบรรณวิธร (พระนคร : โอเคียนการพิมพ์, ๒๕๐๑), หน้า ๕๕๕-

"ด้วยเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ให้ความว่า มีบุคคลคนหนึ่งได้มีสุ้มเกลี้ยกล่อมเพื่อรวบรวมกำลังจะก่อความไม่สงบขึ้น การสืบสวนได้หลักฐานพอสมควรที่จะจับกุมบุคคลที่คิดร้ายเหล่านั้นได้บ้างแล้ว เพื่อเป็นการตัดไฟต้นลมมิให้พวกทุจริตก้าวรืบเสิบสานยิ่งขึ้น ในวันนี้จึงได้จับกุมผู้คิดร้ายมาไต่สวนเพราะเห็นความจำเป็นอยู่ว่า ถ้าจะปล่อยให้บุคคลคณะนี้ทำการคืบหน้าต่อไปก็จะทำให้บางคนซึ่งรู้เท่าไม่ถึงการณ์หลงผิดตามไปด้วย ซึ่งต้องถูกเป็นจำเลย โดยความโง่เขลาเบาปัญญา อันไม่เป็นความประสงค์ของทางราชการ ที่จะได้เห็นการไปในทำนองนั้น

ทางการตำรวจสืบไต่ความว่า มีบุคคลคณะหนึ่ง คิดจะล้มล้างรัฐบาลพระยาพหลา โดยแผนการฉลอบสังหารทำร้ายบุคคลสำคัญ ๆ ในวงการรัฐบาลและบุคคลคณะนี้ใกล้เคียงจับประชุมกันแถวทุ่งบางกะปิบ้าง พญาไทบ้าง บางซื่อบ้าง บ้านคลองบางหลวงบ้าง บ้านคำบลมหาเมฆบ้างครั้งหลังสุดได้ประชุมวางแผนเมื่อ ๖ สิงหาคม ๒๔๗๗ ณ บ้านทุ่งมหาเมฆ"

ดังนั้น ในวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๔๗๗ พ.ศ.๖. พระพิจารณกลกิจ อธิบดีกรมตำรวจและ พ.ศ.๖. หลวงอดุลย์เดชจรัส รองอธิบดีกรมตำรวจ ได้ทำการจับกุมบุคคลต่างๆ ดังนี้ คือ

๑. นายโถง สุวรรณทัต
๒. คร. โชติ คุ้มพันธ์
๓. จ.อ. จอน ชิวกานนท์
๔. ร.อ. สุเอ็จ เล็กสุภาพ
๕. นายสนิท หรือ เล็ก ชิวกานนท์
๖. นายอะเอม กุฎิแก้ว
๗. นาย นนท์ จิตต์หัต
๘. นาย อรุณ มนตรีกุล
๙. จ.ส.ต. เสริม ไมจันทร์
๑๐. พ.ศ. หลวงเสนีสงคราม
๑๑. จ.อ. แอบ อ่อนอุณจิตต์
๑๒. นาย สกัฟีน ประยูร นิทประพาฬ

๑๓. นายคาบ ทินกร เทพหัสดิน ณ อยุธยา
๑๔. ม.จ.วิเศษศักดิ์ ชยางกูร
๑๕. ม.จ.ทวิมล ชยางกูร
๑๖. นายสมถวิล ไพบรรักษ์
๑๗. พระยาวิชัยสุนทร
๑๘. นายธรรมบุญ เทียนเงิน
๑๙. พันจ่าเอก ขำ ชูระเสน

และในต่อมาจับกุมจำเลยเพิ่มเติมอีก คือ พ.ศ.หลวงสงครามวิจารณ์ และเรือเอกผัน จันทร์-โรจน์

การคิดการไม่สงบครั้งนี้ ทางราชการได้ออกคำสั่งแสดงการว่า เป็นการกบฏล้มล้างรัฐธรรมนูญ และมีจุดมุ่งหมายจะสถาปนาระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ขึ้นมาอีก ในการพิจารณาโทษกบฏครั้งนั้นนี้ รัฐบาลมีคำสั่งศาลพิเศษ เขาคำเนื่งการกับบุคคลดังกล่าวนี้ แต่ใช้พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๔๗๖ มาบังคับใช้กับผู้ต้องหาทั้งหมดดังกล่าว และอาศัยความตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๔๗๖ มาใช้พิจารณาตัดสินจำเลยดังกล่าว ดังมีรายละเอียด คือ

ศาลพระราชอาชญา ได้พิพากษาคดีกบฏ ระหว่างอัยการโจทก์ นายโถง สุวรรณทัต จ่าเอก จอน ชิวกานนท์ เรือเอก ผัน จันทร์โรจน์ เรือเอก สุเอ็จ เล็กสุภาพ นายสนธิ หรือ เล็ก ชิวกานนท์ นายชะเอม กุฎีแก้ว นายนนท์ จิตตทัตนายอรุณ มนตรีกุล จ่าตรี เสริม ไม้จันทร์ จ่าเอก แอบ อ่อนอุ้นจิตต์ พ.ศ.หลวงสงครามวิจารณ์ พ.ศ.หลวงเสนีสงคราม รวม ๑๒ คน

วิเทศกรณีย์, ประวัติศาสตร์ชาติไทย อดีต และปัจจุบัน (พระนคร : ศิลปะ-บรรณาการ, ๒๕๑๒), หน้า ๔๕๐.

^๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๐ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๗๘.

^๓ หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับประจำวันที ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๗๘.

จำเลย โดยกล่าวหาว่า เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๗๗ ถึงวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๔๗๗ นายไถง
กับพวกได้สมคบกันเตรียมการกบฏ แต่จำเลยทุกคนปฏิเสธ ศาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลย
ทุกคน ยกเว้น นายสนธิ หรือเล็ก ชิวกานนท์ มีความผิดตามกฎหมายลักษณะอาชญามาตรา
๑๐๒ - ๑๐๘ และพระราชบัญญัติป้องกันและรักษารัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๓ จึงพร้อมกันพิ-
พากษาจำคุก นายไถง ๒๐ ปี จ.อ.จอน ๑๕ ปี ร.อ.ฉัน ร.อ.สุเอ็จ นายระเอม นายนนท์
นายอรุณ จ.ต.เสริม คนละ ๑๒ ปี จ.อ.แอบ อ่อนอุจน์จิตต์ ๗ ปี และให้ยกข้อหานายสนธิ
หรือ เล็ก เสีย ปล่อยให้ลอยตัวไป และให้รับหนังสือ "พุทธศาสนาความฝันในอนาคต" ท้าย
เสีย

ส่วนผู้ต้องหาคนอื่น ๆ ได้แก่ พระยาวิชัยสุนทร นายโชติ คุ้มพันธ์ นายสมถวิล
โทประพัฒน์ นายธรรมบุญ เทียนเงิน ม.จ.ทวีผล ชยางกูร พันजाเอก ข้า ชูระเสน
ม.จ.วิเศษศักดิ์ ชยางกูร นายทินกร เทพหัสดิน ณ อยุธยา และนายประยูร มีพระพาพ
คณะกรรมการจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ ได้มีคำสั่งให้ผู้ต้องหาที่ ๑ อยู่นอกเขตที่อื่น
มีกำหนดเวลาไม่เกิน ๗ ปี ส่วนผู้ต้องหาที่ ๒ - ๕ ให้อยู่ภายในเขตที่อื่นมีกำหนด เป็นเวลา
ไม่เกิน ๕ ปี โดยทางการได้ให้พระยาวิชัยสุนทร ดร.โชติ คุ้มพันธุ์ ม.จ.ทวีผล ชยางกูร
นายธรรมบุญ เทียนเงิน และนายทินกร เทพหัสดิน ณ อยุธยา ไปอยู่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่วน
ม.จ.วิเศษศักดิ์ ชยางกูร นายสติพิน ประยูร มีพระพาพ และพันजाเอก ข้า ชูระเสน ให้ไป
อยู่จังหวัดตาก^๒ ส่วนจำเลยที่เหลือ คณะกรรมการให้ปล่อยตัวเป็นอิสระไป

^๑ หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๗.

^๒ หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๗.

นายลี บุญตา ยิงหลวงพิบูลสงคราม

ในวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ ก็ไม่มีเหตุร้ายเกิดขึ้นแก่หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีกลาโหม อีกครั้ง คราวนี้หลวงพิบูลฯ ถูกคนรับใช้ในบ้าน ชื่อ นายลี บุญตา ไลยยิง เหตุเกิดขึ้นในบ้านพักของหลวงพิบูลฯ ในกรมป้องกันอากาศยาน บางชื่อ แต่หลวงพิบูลฯ ก็หาได้เป็นอันตรายไม่ เพราะนายลี บุญตา ยิงไม่ถูก และคนในบ้านหลวงพิบูลฯ ช่วยกันจับไว้ได้ก่อน ชาวนายลี บุญตา ยิงหลวงพิบูลฯ นี้ ทางสำนักโฆษณาการได้เชิญผู้แทนหนังสือพิมพ์ไปให้ชาวพร้อมกันด้วยประสงค์ให้หนังสือพิมพ์โฆษณาข่าวอันอาจจะเกินความจริง ซึ่งจะก่อให้เกิดความตื่นเต้นไปมากกว่าสมควร ชาวคังกล่าวมีดังนี้ คือ

"เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๘๑ เวลา ๑๕ น.เศษ พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีกลาโหม ได้ถูก นายลี คนใช้ยิงด้วยปืนพก โคลท์รีวอลเวอร์ ๒ นิ้ว ในขณะที่กำลังแต่งตัวอยู่บนบาน แต่ พ.อ.หลวงพิบูลฯ หาได้รับอันตรายอย่างใดไม่ นายลี ผู้นี้เป็นชาวภาคอีสาน และรับใช้ในบ้านมาเป็นเวลาช้านาน ในขณะนี้ตำรวจได้คุมตัวนายลีไว้ และกำลังดำเนินการสอบสวนอยู่"

ชาวคังกล่าว นายวิลาส ไอสถานนท์ ผู้สั่งการในหน้าที่หัวหน้าสำนักงานโฆษณาการ กล่าวว่า ทางราชการมีความสนใจจะเป็นผู้สื่อข่าวในเรื่องนี้ให้แก่หนังสือพิมพ์โดยตลอด แต่ขณะนี้ทางการตำรวจ กำลังทำการสอบสวนอยู่ จึงให้รายละเอียดมากไม่ได้ แต่ก่อนที่สำนักโฆษณาการจะได้เชิญผู้แทนหนังสือพิมพ์ไปให้ข่าวเป็นทางราชการนั้น นายวิลาส ไอสถานนท์ ได้ไปพบปรึกษาหารือกับหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน แล้วจึงมาดำเนินการ การดำเนินคดีตั้งแต่จับกุมคุมขัง ตำรวจห้องที่มีได้มีส่วนเกี่ยวข้องเลย ผู้ที่สั่งการเรื่องนี้คือ ตำรวจสันติบาลแผนกกองการเมือง และ พ.ต.อ.หลวงอดุลย์เดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ ได้สอบสวนปากคำนายลี ด้วยตนเองในบริเวณที่ทำการตำรวจสันติบาล แผนกนั้น

หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

ห้ามมิให้คนภายนอก และข้าราชการที่ไม่มีกิจธุระเกี่ยวข้องของเข้าไปเป็นอันขาด

ต่อมาจากการสอบสวนในชั้นแรก นายลี รับผิดชอบต่อทำไปโดยไม่รู้สึกตัว เนื่องด้วยหัวใจเกิดวิปริตขึ้น เมื่อได้ทำไปแล้วจึงรู้สึก ส่วนนางสงขลภรรยา นายลีได้รับว่า ไม่รู้เรื่องราวและไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้เลย ในระหว่างถูกจับกุมสอบสวนนี้ นายลีไม่แสดงกริยาหาวาคหวั่นแต่ประการใด นายลีเป็นคนทำสวนบิคา นางพิบูลสงขลภรรยามาก่อน ภายหลังได้มาอยู่กับหลวงพิบูลา ก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ หลายปีต่อมา เมื่อหลวงพิบูลา ได้เป็นรัฐมนตรีกลาโหม นายลีก็ได้รับการชุบเลี้ยงอย่างดี จนเลื่อนฐานะขึ้นมาเป็นคนขับรถของนางพิบูลา บุตรภรรยาของนายลีก็คงอยู่ในบ้านของหลวงพิบูลา กระทั่งวันเกิดเหตุ ในระหว่างวันที่มีงานที่ภูเขาทอง วัดสระเกษ นายลีได้หายไปจากบ้านหลวงพิบูลา ๓ - ๔ วัน เวลากลับมาแล้วมีผู้ถามว่าหายไปไหน นายลีตอบว่าไปเที่ยวภูเขาทอง จึงไม่มีใครสงสัยอย่างไรว่า นายลีจะคิดการร้ายแรง ถึงเช่นนั้นก่อนงานภูเขาทอง และวันเกิดเหตุ นายลีเมาสุราเสมอ เมื่อวันพุธที่ ๕ พฤศจิกายน เวลาราว ๑๔.๐๐ น. หลวงพิบูลา เพิ่งออกจากห้องน้ำขึ้นมาที่ห้องแต่งตัว เพื่อจะไปงานกระทรวงกลาโหม เลี้ยงส่ง พ.อ. หม่อมสนธิทวงศ์เสนี ไปเป็นทูตทหารประจำลอนดอน พ.ท.ม.ล.ชาบ กุญชร และ พ.ท.หลวงเสวีรณรงค์ ไปศึกษาวิชาป้องกันต่อสู้อากาศยานที่อังกฤษ นายลีก็ได้เอาปืนคอล์ทรีวอลเวอร์ของหลวงพิบูลา ซึ่งวางทิ้งไว้ในรถยนต์เข้าไปในห้องแต่งตัว แล้วปลดเชฟเป็นยิงไป ๑ นัด ในระหว่างที่ปลดเชฟ หลวงพิบูลา ก็เหลียวมาเห็น แต่ก็อยู่ห่างกันในระยะราว ๒ วา หลวงพิบูลา จึงได้แคหลบ เมื่อนายลียิงนัดแรกผิด ลูกกระสุนตกลงกับพื้นแล้วก็ได้ยิง หลวงพิบูลา อีกนัดหนึ่ง แต่ผิดเช่นเดียวกับกระสุนนัดแรก เรื่องจึงได้อีกกระทึกครืดโครม มีคนสนิทของหลวงพิบูลา คือ สิบโท ผล สมงาม ๒ ร.อ.เผ่า ศรียานนท์ และพันจ่าตรี ทองดี จันทนะ-โลหิต ได้เข้าช่วยเหลือ และรุมจับนายลี ไว้ได้ แล้วบอกตำรวจสันติบาลให้มาจัดการก่อนที่

หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๑

๒ ชาลี เอี่ยมกระสินธ์, "บุรุษราชวัตรผู้ช่วยชีวิตจอมพล ป.พิบูลสงขลภรรยา" ใน เมือง-
ไทยสมัยก่อน, (พระนคร : สำนักพิมพ์เรืองศิลป์, ๒๕๑๔), หน้า ๑๕๒ - ๑๕๓.

ตำรวจจะมา หลวงพิบูลฯ ได้ซักถามนายลี ด้วยความสลดใจว่า ทำไมจึงมาyingท่านซึ่งได้รูป
เลี้ยงมาด้วยดี ต่อจากนั้นเมื่อตำรวจสันติบาล และ พ.ต.อ.หลวงอคุณุเดชจรัส อธิบดีกรม-
ตำรวจ ได้มาพบหลวงพิบูลฯ แล้ว หลวงพิบูลฯ ก็ได้ไปในงานเลี้ยงส่งนายทหารไปต่างประเทศ
ที่กระทรวงกลาโหม การที่นายลียังผิคนั้น นอกจากจะเป็นเคราะห์ดีของหลวงพิบูลฯ ด้วยแล้ว
ก็เป็นโดยที่นายลีกำลังมีเมาะประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งนายลียังไม่เป็นด้วย เคยยิงปืน
สั้นมาเพียงครั้ง ๒ ครั้งเท่านั้น การที่ถูกยิงนี้ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน หลวงพิบูลฯ จึงต้อง
พักนอนอยู่กับบ้านวันหนึ่ง ไม่ได้ไปไหน

ต่อมาหลวงพิบูลสงคราม ได้เปลี่ยนกำหนดการจากการที่จะไปงานพิธีเปิดร้านสินค้า
ของกรมกองทหารที่ลพบุรี โดยจะไม่เข้าประชุมคณะรัฐมนตรีตามปกติ ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน
เปลี่ยนไปเข้าประชุมคณะรัฐมนตรีอย่างเดิม และงดการไปงานพิธีฯ หลังประชุมคณะรัฐมนตรี
เสร็จ ก็ไปทำงานที่กระทรวงกลาโหม และได้มีตัวแทนกองทัพบก เรือ อากาศไปแสดงความ
ยินดีที่รอดพ้นอันตรายมาได้อย่างหวุดหวิด มีรัฐมนตรีหลายท่านได้ทราบข่าวก็ไปเยี่ยมในวันที่-
เกิดเหตุ ส่วนข้าราชการประจำชั้นผู้ใหญ่ผู้น้อย ก็ได้ไปเซ็นชื่อเยี่ยมในสมุกที่บ้านหลวงพิบูลฯ
ในวันที่ ๑๐ - ๑๑ พฤศจิกายน เป็นอันมาก

ในโอกาสที่ผู้แทนทั้ง ๓ กองทัพเข้าเยี่ยมแสดงความยินดีนั้น พ.อ.หลวงพิบูลฯ ได้
กล่าวตอบขอบคุณ และได้เล่าเหตุการณ์เพียงว่า ในขณะที่เกิดเหตุท่านกำลังจะสวมเสื้อเชิ้ตอยู่
นายลียิงขึ้นแต่ผิคนั้น ท่านรัฐมนตรีได้หนีออกจากห้องนั้นหลบไปหลายห้อง นายลียังไล่ตามไปอีกจน
เข้าไปห้องนางพิบูลฯ นายลีจึงยิงอีกนัดหนึ่งถูกกระຈกในห้องนั้นแตก ภายหลังเมื่อช่วยกันจับตัว
ได้ นายลีได้ตอบว่ายิ่งเพราะมีความซุนเคื่องนางพิบูลฯ ที่ไร้คนทำงานมากนัก ท่านรัฐมนตรีจึง
ได้ถามว่า เมื่อโกรธกรรยาโฉนจึงมาyingท่าน นายลีตอบว่าเพราะตอนนั้นเห็นตัวท่านรัฐมนตรี
เป็นนางพิบูลฯ ขณะที่ได้ยิงอยู่ก็ยังไม่เห็นดังนั้นที่ไม่ได้ยิงหลวงพิบูลฯ ในรถยนต์ขณะที่นั่งไป
กับนางพิบูลฯ ก็เพราะเวลานั้นไม่มีปืน ในเรื่องนี้ท่านรัฐมนตรีกลาโหม ได้ตั้งข้อสงสัยว่า การ
ที่นี้คงจะมีเกี่ยวกับเรื่องการเมืองแฝงอยู่หลังฉาก ซึ่งท่านเชื่อว่า หลวงอคุณุฯ ผู้เป็นเพื่อน
ร่วมตายของท่านจะจัดการสอบสวนคดีเรื่องนี้ให้ทราบจนได้

และต่อมา หลวงพิบูลฯ ก็ได้ให้การปราศรัย ที่กระทรวงกลาโหม เนื่องจากใน วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๘๑ ได้มีข้าราชการสังกัดกระทรวงกลาโหมเป็นจำนวนมากต้องการที่จะมาเยี่ยมท่านรัฐมนตรีด้วยความวิตกกังวล หลวงพิบูลฯ จึงได้นัดหมายให้ไปพบที่หน้ากระทรวงกลาโหม ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน นี้ เวลา ๑๔.๐๐ น. เมื่อถึงวันดังกล่าว เริ่มตั้งแต่เที่ยงวันจนล่วงไปแล้ว ทหารเรือ อากาศ ข้าราชการพลเรือนสังกัดกระทรวงกลาโหม ตลอดจนจนกรรมกรเหล่าต่าง ๆ เช่น กรรมกรโรงงานช่างแสง ทั้งชายหญิง กรรมกรโรงงานช่างอากาศ ฯลฯ ตลอดจนยุวชนทหารประมาณ ๒ พันคน ได้เดินขบวนไปตั้งแถวหน้ากระทรวงกลาโหม ข้าราชการผู้ใหญ่ฝ่ายทหาร อาทิเช่น น.อ.หลวงสินธุ์ สงครามชัย ผู้บัญชาการทหารเรือ น.อ.พระเวษยันต์รังสฤษดิ์ เจ้ากรมทหารอากาศ น.อ.หลวงกาจสงคราม เสนาธิการอากาศ น.อ.พระยาวิจารย์จักรกิจ ร.น. กรรมการป้องกันการราชอาณาจักร พ.ต.อ.หลวงอดุลย์ฯ อธิบดีกรมตำรวจ และเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นก็ได้ไปร่วมประชุมด้วย จนถึงเวลา ๑๔.๒๐ น. ท่านรัฐมนตรีกลาโหมก็ได้นั่งรถยนต์ไปถึงกระทรวงกลาโหม และเลยเข้าประตูกระทรวงกลาโหมตามกลางเสียงโห่ร้อง และได้ออกมาขึ้นบนรถยนต์ของท่านเมื่อ ๑๔.๒๓ น. เพื่อปราศรัยแสดงความขอบคุณ หลังจากนั้นหลวงพิบูลฯ ก็ได้บรรยายว่า

"... ขณะที่มีมัน (นายลี) พยายามจะยิงเป็นนัดที่ ๓ ก็พอดี ส.ท.ผล จ.ส.อ. ทองดี ส.ท.เปล่ง กับ ร.อ.เผ่า กูกันขึ้นมาบังคับปืน และชักคอเจ้าลีไว้ เจ้าลีคนนี้เป็นคนที่ข้าพเจ้าเลี้ยงไว้เป็นเวลา ๘ ปี เป็นชาวชุนชั้ง จากคนต่างหมู่บ้านได้ยกฐานะเป็นคนขับรถของภรรยา ได้เงินเดือน ๆ ละ ๒๕ บาท และได้แต่งงานอยู่กับหญิงคนใช้ในบ้าน ๒ ปีมาแล้ว และมีลูก ๒ คน เวลานี้เมียกำลังตั้งครรภ์ ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจมากตัวสั้นเต็ม ไม่ใช่ความกลัว แต่หากรู้สึกเสียดายเสียหมด และคนที่ยังเป็นคนใช้สนิทในบ้าน และยังด้วยเป็นของข้าพเจ้าเอง เจ้าลีให้การปฏิเสธว่ามีเจตนาจะยิงภรรยาด้วยเหตุใช้งานจู้จุกจิกในบ้าน

หนังสือพิมพ์ประมวลวัน. ฉบับประจำวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑.

หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑.

หลังจากจบการปราศรัย หลวงพิบูลฯ ก็ได้กล่าวชมเชยหลวงอภัยคุณเดชะจรัส ว่า เป็นเพื่อนตายที่ทำงานให้แก่ชาติโดยไม่เสียค่าชีวิต และหวังว่าจะสืบเอาตัวผู้จ้างยิงได้ในไม่ช้า

ในการที่หลวงพิบูลฯ ถูกนายลี บุญตา ยิงนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้แสดงความห่วงใย หลวงพิบูลฯ สงคราม ก็มีพระราชบัญชาให้พระยาวิจิตรวงศ์ไชยไกร แจงให้ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ทราบดังนี้^๑

ทูล พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับพระราชนัดดา รู้สึกพระหฤทัย ที่ได้ทรงทราบเรื่องมีคนร้ายพยายามยิงหลวงพิบูลฯ แต่ทรงยินดีที่ไม่ต้องรับบาดเจ็บอย่างใด ขอได้โปรดแจ้งให้หลวงพิบูลฯ ทราบด้วย.

พระยาวิจิตรวงศ์ไชยไกร.

การลงโทษนายลี บุญตา และผู้ต้องหาอื่น ๆ

หลังจากสันติบาลได้สอบสวนนายลี บุญตาแล้ว ต่อมาในวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๘๑ ค่ายวจไค้จับกุม นายอ่ำ บุญตา^๒ ซึ่งเป็นญาติกับนายลี นับตามลำดับเป็นพี่ และค่ายวจไค้สืบทราบมาว่า กรณีนี้สืบเนื่องมาแต่เหตุการณ์คราวหลวงพิบูลฯ ถูกนายพุ่ม ทับสายทองยิง เมื่อ ๔ ปีก่อน โดยผู้ทุจริตขณะนั้นมีวัตถุประสงค์จะส่งคนออกไปประทัดประหารรัฐบาล เพื่อผลแห่งการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใหม่ ค่ายวจไค้จึงขออนายลี ว่าเป็นตัวการทำลายรัฐบาล เพื่อจะเปลี่ยนแปลงประเพณีการปกครองพระราชอาณาจักรสยาม อันมีความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๑๐๑, ๒๕๐ - ๒๖๐ และต่อมาค่ายวจไค้จับกุมผู้ต้องสงสัยว่าสมคบกับ

^๑ หนังสือพิมพ์ประมวลวัน ฉบับประจำวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑.

^๒ หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑.

นายลี บุญตา ยิงหลวงพิบูลา คือ นายสิน และนายอ่อน สิบญูตา ส่งฟ้องศาลด้วย^๑

ในภายหลัง เมื่อได้จับกุมตัวผู้ต้องสงสัยในถ้ำถล่มล่างรัฐบาลขึ้นศาลพิเศษ ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ แล้ว ก็ได้มีการสืบสาวไปถึงตัวการผู้ว่าจ้างนายลี บุญตา ให้ยิงหลวงพิบูลา อันเป็นผลให้ศาลพิเศษได้สั่งลงโทษประหารชีวิตจำเลยในคดีนั้นเป็นจำนวน ๑๘ คน

หลวงพิบูลสงคราม ถูกวางยาพิษ

หลังจากหลวงพิบูลา ถูก นายลี บุญต่ายิงในบ้านไม่กี่วัน หลวงพิบูลา ก็ถูกลอบวางยาพิษ ในสำรับกับข้าวอีก โดยเจตนาที่จะสังหารชีวิตหลวงพิบูลา ให้ได้ เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ เวลาประมาณ ๑๓.๐๐ น. หลวงพิบูลา พร้อมด้วยนายทหารชั้นผู้ใหญ่หลายท่าน เช่น น.ท.หลวงยุทธศาสตร์โกศล ร.น., พ.ท.หลวงเวชเสนา นาวาตรีหลวงธรรมาภากาศ, พ.ท.หลวงประหารวิบุรุษ, ร.อ.เผ่า ศรียานนท์, นางพิบูลสงคราม และเด็กหญิงเล็ก บุตรีของหลวงพิบูลา ได้รวมรับประทานอาหารที่บ้านของหลวงพิบูลา ในกรมต่อสู้อากาศยาน บางซื่อ ขณะที่กำลังรับประทานอาหารกันอย่างสบาย ในทันใดนั้นเอง ท่านรัฐมนตรีกลาโหม (หลวงพิบูลา) รู้สึกตัวก่อนแล้วอุทานว่า "ผมถ้าจะกินยาพิษเข้าไปแล้ว"^๒ เนื้อตัวสั่น หน้าซีด เหงื่อไหลโซมตัว ในตอนนี้ น.ท.หลวงยุทธศาสตร์ฯ ได้บันทึกไว้ว่า "พวกเราที่ได้ระส่ำระสาย ไม่รู้จะทำอย่างไร เรียกคนขับรถของท่านรัฐมนตรีก็ไม่อยู่ อยู่แต่รถประทุนอออสตินเกา ๆ ของเลขานุการ นายพูน เป็นคนขับไป จึงพยุ่งท่านรัฐมนตรีขึ้นนั่งบนรถคอนทาย จำได้ว่า น.ท.หลวงยุทธศาสตร์ฯ นั่งขวา คุณเผ่าที่นั่งซ้าย ท่านรัฐมนตรีนั่งกลาง ระหว่างเดินทางไปโรงพยาบาลพญาไท ระหว่างทางรถที่นั่งไปเกิดเสียแต่บังเอิญมีรถเอกรชนคันหนึ่งผ่านมา จำไม่ได้ว่าใคร แต่ท่านผู้นั้นจำได้ว่าผู้ใดนั่งมาในรถที่เสีย จึงหยุดและถ้ายรถในที่นั้น แต่

^๑ หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑.

^๒ "ความเป็นมาแต่หลังของ พลเอก จอมพลเรือ พลอากาศเอก หลวงยุทธศาสตร์โกศล ร.น. วทบ. (ทร.)", หนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงยุทธศาสตร์โกศล (พระนคร : โอฬาร บำรุงนุกุลกิจ, ๒๕๑๖), หน้า ๓๐ - ๓๑.

ระหว่างเดินทางนับจากบ้านถึงโรงพยาบาล ผลักกันล้วงคอห่านรัฐมนตรีให้อาเจียน เคี้ยวหลวง
 ยุทธศาสตร์ เคี้ยวคุณเฒ่า เคี้ยวตัวท่านเอง แต่ไรผลไม้อาเจียนสักที ในที่สุดถึงโรงพยาบาลจัด
 การล้างท้องฉึกยาตามแบบของแพทย์จนพ้นอันตราย อีต่านี้ถึงพวกผู้พิทักษ์และรับใช้บางรูสึกคลื่น
 เเหียน เนื้อตัวสั้นไปตาม ๆ กัน จึงเกิดโกลาหลกลางท้องฉึกยาให้อาเจียนเป็นการใหญ่ตามๆ กัน
 จึงพ้นอันตรายทั่วกัน จึงเกิดสงสัยว่าทำไมไม่รูสึกในขณะนั้น แต่พิจารณาว่ากำลังตื่นเค้นเหตุการณ
 ที่กำลังเกิดขึ้นกับผู้บังคับบัญชา จึงทำให้ลืมตัวไปชั่วขณะหนึ่ง หรือก่อนเข้าโต๊ะพวกผู้พิทักษ์รับใช้
 แอบกินกวยเตี้ยวที่ท่าน้ำเจ้าอรอยมีชื่อเสียงในคลองบางซื่อ คนละชามสองชามมาแล้ว ทำให้
 หนักท้อง ฤทธิยาจึงซึมซาบซาก็เป็นได้ ทั้งนี้นับว่าพินัยไคอย่างหฤคหฤคทุกท่านโดยไม่มีผู้ใดเป็น
 อันตรายเลยแม้แต่นคนเดียว ชาวรุถึงกันทั่วไปเหมือนไฟไหม้ป่า"

ในวันรุ่งขึ้น หนังสือพิมพ์แทบทุกฉบับโคลงข่าวกันอย่างเกรียวกราวเรื่องที่หลวงพิบูลา
 ถูกลอบวางยาพิษ และทางตำรวจก็ได้นำตัว นางเส่งี่ยม ปลุกใจเสื่อ แม่ครัวของบ้านหลวงพิบูลา
 และพันจ่าเอก ทองคี จันทนโลहित ผู้ทำหน้าที่ติดตามหลวงพิบูลา มาเป็นเวลาหลายปี และได้
 อาศัยอยู่ในบ้านหลวงพิบูลา เอาไว้อสอบสวนอย่างเข้มงวด โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจได้กักตัวคนทั้ง
 สองคนไว้ ณ ที่ทำการตำรวจสันติบาล ทางแพทย์แห่งโรงพยาบาลพญาไท ก็ได้นำเชื้ออาหาร
 จากกระเพาะผู้ที่ถูกยาพิษ ไปยังกองแยกธาตุแห่งกรมวิทยาศาสตร์ ใคพิสุจน์ และต่อมาได้พบว่า
 สิ่งที่ใส่ลงไปในอาหารให้ท่านรัฐมนตรีรับประทาน คือ สารหนูชนิดหนึ่ง ซึ่งเมื่อเจ้าหน้าที่ได้ทค
 ลองฉึกเข้าไปในร่างกายของหนู พอถึงกระเพาะสักครู่ หนูก็ตายทันที

ในเวลาต่อมา ทางตำรวจสันติบาลได้ทำการสืบสวนหาสาเหตุที่มาแห่งการวางยา
 พิษครั้งนี้ และได้แถลงมาว่า^๒ การรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านรัฐมนตรีจัดครั้งนี้ คือ เมื่อ
 ปรงอาหารเสร็จแล้ว แบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนรัฐมนตรีกลาโหม ซึ่งร่วมโต๊ะกับภรรยา
 และบุตร กับพวกนายทหารที่ดูดยาพิษคราวนี้ ๑ ส่วน ผู้ใหญ่ของท่านรัฐมนตรี ในครัวเรือน
 นั้น ๑ ส่วน และอีกส่วนหนึ่งสำหรับนายตำรวจ ๒ คน (พ.ต.ท. หลวงนรสุขประเสริฐ รอง-

^๑ หนังสือพิมพ์ประมวลวัน ฉบับประจำวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

^๒ หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

ผู้บังคับการตำรวจสันติบาล กับ พ.ต.ต.เอ็จ ฌ ป้อมเพชร ผู้อำนวยการพิสูจน์หลักฐาน) ซึ่งไปทำการชันสูตรรอยลูกปืน และดูทางหนีที่ไคราวที่นายสังข์รัฐมนตรี เพื่อประกอบคดี แล้วเลอร่วมรับประทานอาหารด้วย สำหรับผู้ร่วมโต๊ะ ๒ สำหรับหลังนี้ไม่มีใครเป็นอันตรายสักคนทีเดียว ผลสอบสวนจึงเป็นว่าการใส่ยาพิษในอาหารต้องได้กระทำโดยเฉพาะสำหรับรัฐมนตรี-กลาโหม และในเวลาอันใกล้กับเวลารับประทานอย่างที่สุด แต่เด็กหญิงเล็ก บุตรีที่ทานรัฐมนตรีกลาโหม อายุ ๓ - ๔ ขวบ อันธรรมดาจะต้องมีกำลังต้านทานพิษน้อยกว่าผู้ใหญ่ แต่เหตุใดจึงไม่เป็นอันตรายในคราวนี้เลย แต่ทางการสืบสวนได้ความว่า เด็กหญิงเล็กเป็นบุตรีที่ทานรัฐมนตรีรักมาก ในการรับประทานบิดาจึงได้พามานั่งด้วย แต่คงจะไม่ได้รับประทานไปมากนัก หรือไม่ถึงคงจะไม่ได้รับประทานอาหารจานที่ใส่ยาพิษเลย จึงไม่เป็นอะไร แต่ที่ต้องพาไปสืบสวนล้างลำไส้ และระเพาะด้วย ก็เพื่อเป็นการป้องกันไว้ก่อนเท่านั้น เด็กหญิงเล็กมีอาการปกติดีกว่าผู้ใหญ่ ๓ คนนั้นทุกคน ทางกรมสงฆ์อาหารประเภท หลน กับ แกงจืด ว่าจะเป็นที่ถูกใส่ยาพิษ สำหรับอาการของผู้ที่ร่วมรับประทานอาหารอื่น ๆ มี พ.ต.ขุนรณนภากาศ มีอาการชา-กรรไกรแข็ง บุคคลอื่นรู้สึกขาปลายมือปลายเท้า และคลื่นไส้อาเจียน ผู้รู้สึกตัวว่าถูกยาพิษเป็นบุคคลหลังที่สุดก็คือ พ.ต.หลวงประหารวิบุรณ ได้กล่าวถามรัฐมนตรีกลาโหมว่า รู้สึกขาตามร่างกายตามส่วนที่กล่าวนั้นบ้างหรือไม่ เมื่อท่านรัฐมนตรีตอบว่า พ.ต.หลวงประหารฯ จึงว่าตนเองก็มีอาการดังนั้น บุคคลทั้ง ๔ ไปถึงโรงพยาบาลของกองเสนารักษ์ มณฑลทหารบกที่ ๑ ด้วยลักษณะอาการอย่างคนซึ่งไม่ได้เจ็บไข้ หรืออาการหนักแต่อย่างใด นอกจากมีอาการปฏิกิริยาตื่นเต้นบ้างเล็กน้อยเท่านั้น แต่คงเคลื่อนไหวได้ตามธรรมดา นางพิบูลสงครามฯ ซึ่งมีอาการไม่มากนัก ได้เฝ้าดูอาการของท่านสามี อยู่จนนายแพทย์รับรองว่าพ้นเซตอันตรายแล้วจึงกลับ

หลังจากหลวงพิบูลฯ รอดพ้นอันตรายจากถูกลอบวางยาพิษ ชาวักได้แพร่สะพัดไปถึงหมู่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และคณะทูตต่างประเทศว่า พ.อ.หลวงพิบูลฯ รัฐมนตรีกลาโหม และกลุ่มนายทหารคนสนิท ถูกลอบวางยาพิษ โดยมีคนร้ายลอบใส่ลงในอาหารมื้อกลางวัน ต่อมาจึงมีผู้ไปเยี่ยมเยียน เช่น พ.อ.พระยาพหลฯ นายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรีคนสำคัญ ๆ เช่น หลวง-สินธุสงครามชัย หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ หลวงประคิมฐมนุธรรม และคณะทูตานุทูตจากประเทศอื่น ๆ อันเป็นจำนวนมาก ตามชอยเล็กข้างกรมทหาร ป.ต.อ. ซึ่งเป็นทางตรงไปบ้านพักของ

หลวงพิบูลฯ นั้น มีทหารรักษาการณ์ระมัดระวังผู้ที่จะผ่านเข้าไป แม้เป็นผู้ที่จะเข้าไปเยี่ยม
บ้านพักหลวงพิบูลฯ แล้ว ทหารรักษาการณ์ก็จะให้ผ่านไปเฉพาะผู้ที่เป็นรัฐมนตรี ส่วนคณะทูต
และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เช่น นายทหารชั้นนายพันขึ้นไป ให้ผ่านทางกรม ป.ต.อ. ส่วนบุคคล
อื่น ๆ มีสมุดเซ็นนามเยี่ยมไว้ให้ที่กองรักษาการณ์ อันแสดงถึงการรักษาความปลอดภัยอย่าง
เข้มงวดกวดขันให้แก่หลวงพิบูลสงคราม

ต่อมา เอกอัครราชทูตอังกฤษ ประจำประเทศไทย Sir Josiah Crosby
ก็ได้นำโทรเลขของ Lord Halifax รัฐมนตรีต่างประเทศของอังกฤษ มาให้
หลวงพิบูลฯ ซึ่งมีข้อความว่า^๒ กระทรวงต่างประเทศอังกฤษรู้สึกตระหนกเป็นอย่างมากที่ได้
ทราบข่าวหลวงพิบูลฯ และนายทหารคนสนิท ถูกลอบวางยาพิษ โดยผู้ที่ซึ่ซลาดตาขาว และ—
กระทรวงต่างประเทศอังกฤษขอแสดงความยินดีที่หลวงพิบูลฯ รอดพ้นจากถูกทำร้ายในครั้งนึ้
ด้วย

หลังจากหลวงพิบูลฯ ถูกวางยาพิษ ในวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๔๘๑ ก็ได้มีแถลงการณ์
ของสำนักงานโฆษณาการออกมาอีกว่า^๓

เมื่อเวลา ๒๑ ธันวาคม เวลา ๑๖.๐๐ น. ขณะที่นั่งทำงานที่บ้านพักในกรมทหาร
ป.ต.อ. บางชื่อ พ.อ. หลวงพิบูลฯ รู้สึกมีอาการมึนศีรษะ สะท้านร้อนสะท้านหนาว จึงได้รับ
ไปยังกองเสนารักษ มณฑลทหารบกที่ ๑ พญาไท เพื่อให้ นายแพทย์ตรวจและทำการรักษา ใน
ขณะนั้นยังไม่ทราบแนวอาการป่วยครั้งนี้เป็นภัยเหตุใด แต่เช้าวันนี้ (๒๒ ธันวาคม) หลวงพิบูลฯ
รู้สึกสบายเป็นปกติแล้ว.

สำนักงานโฆษณาการ.

๒๒ ธันวาคม ๒๔๘๑

^๑ หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

^๒ The Bangkok Times, 17 December 1938.

^๓ ไทยน้อย, ๕๐ บุคคลสำคัญ (พระนคร : แพร่พิทยา, ๒๕๐๓), หน้า ๑๓๔ - ๒๓๕.

จากข่าวนี้มีรายละเอียดว่า ในวันที่ ๒๑ ธันวาคม เวลา ๑๖. น. หลวงพิบูลา
ซึ่งทำงานในหน้าที่นายกรัฐมนตรีมาอย่างหนัก และในระหว่างวัน เวลาดังกล่าว หลวงพิบูลา
กำลังนั่งทำงานอยู่ที่โต๊ะ รู้สึกสะท้านรอนสะท้านหนาวคล้ายจะเป็นไข้ ทั้งรู้สึกว้าวมือและ
เท้าชาอันเป็นอาการคล้ายกับที่ได้ถูกวางยาพิษเมื่อเร็ว ๆ นี้ จึงรีบไปยังเสนาบดี พญาไท
จนไม่ไค้สวมเสื้อชั้นนอกไปถวาย พ.อ. พระศัลย เวชวิศิษฐ์ นายแพทย์ใหญ่ทหารบกได้จัดการล้าง
ล้างให้หลวงพิบูลา อาเจียนออกมาหมด เมื่อเจ้าหน้าที่ได้เก็บส่วนที่อาเจียนไปค้นคว้าว่ามี
พิษอะไรที่หลวงพิบูลา กินเข้าไป ต่อมาในวันที่ ๒๒ ธันวาคม หลวงพิบูลา ก็มีอาการดีขึ้นเป็น
แต่ก่อนเพียงอยู่บาง และในวันที่ ๒๑ พระอภัยนันทราชพิศาล ได้มาตรวจอาการและบอกว่า
หัวใจเต้นแรง ประสาทไม่ปกติ (เกี่ยวกับโรคประสาทบ้าง) โลหิตมีกำลังดันแรงถึง ๑๘๐ แต่
ก่อนหน้านี้ไม่มีอาการสำแดงแต่อย่างใด หลวงพิบูลา นับตั้งแต่ถูกลอบวางยาพิษ ก็ระวังตัวมาก น้ำ
ที่ดื่มก็ใคร่รองมาจากกอกน้ำประปาด้วยตนเอง กอนจะไปกึ่งกลางแก้วน้ำด้วยตนเอง ทั้งยังปล่อยให้
ให้น้ำประปาไหลจากกอกเป็นเวลาสมควร เข้าใจว่าอาการดังกล่าวเนื่องมาจาก

๑. พิษของยาซึ่งเคยถูกมาแล้ว ถ้าเริบขึ้นอีก
๒. อากาศเปลี่ยนแปลงประกอบกับทำงานมาก และมีโรคประสาทเจืออยู่บาง
๓. มีการลอบวางยาพิษขึ้นใหม่

ทั้งนี้หลวงพิบูลา มีอาการผวาตื่นขึ้นบ่อย ๆ ขณะที่หลับอยู่เสนาบดี

ผลที่หลวงพิบูลา ได้รับจากการถูกลอบทำร้ายและวางยาพิษ

จากการที่หลวงพิบูลา ถูกลอบยิง โดยนายพุ่ม ทับสายทอง, นายดี บุญคา และถูก
ลอบวางยาพิษทำให้เป็นที่หวาดผวากันทั้งครอบครัว ซึ่งภัยมีคณอกสภาฯ นั้นเป็นภัยที่คอยคุกคาม
ชีวิตของนักการเมืองคนสำคัญ โดยเฉพาะหลวงพิบูลา ซึ่งต้องคอยหวาดผวาคตลอดเวลา

หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

๒ จากการให้สัมภาษณ์ โดย พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๑๘ ที่บ้านชอย-
จิตลม อ่างจาก ประจันต์ รัชพงษ์, การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาล
ทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์แผนกประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาฯ พ.ศ. ๒๕๒๐, หน้า ๑๘๐ - ๑๘๒

และหลังจากการถูกลอบวางยาพิษทำให้เกิดการระมัดระวังตัวในความเป็นอยู่ของหลวงพิบูลลา เป็นอันมาก ด้วยยากที่ไวใจบุคคลซึ่งเข้ามาจับได้ ระหว่างนั้นนางพิบูลสงคราม ต้องเป็นผู้ ประกอบอาหารเอง โดยมีน้องสะใภ้เป็นผู้ช่วยเหลือ ส่วนหลวงพิบูลลา ก็ต้องเพิ่มความระมัด ระวังในการกินอาหารหรือค้ำน้ำที่ผู้อื่นจัดหามาให้ จนเป็นเหตุให้เจ้าของบ้านที่หลวงพิบูลลา ไปเยี่ยมต้องระมัดระวังไปทั่ว เช่น พลโท ประยูร ภมรมนตรี ได้บอกต่อหลวงพิบูลลา เมื่อ มาหาที่บ้านและจะขอนำรับประทานว่า "ให้ไปซื้อโซดากิน"^๒

นอกจากนี้แล้ว เมื่อหลวงพิบูลลา ได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีไม่กี่วันก็ได้ป่วยเป็นโรค ประสาทไม่ปกติ เนื่องจากเหตุที่มีผู้ประทุษร้าย จึงจะลาพักผ่อน ๑๔ วัน ภายหลังที่สภายุแทน ลงมติไว้ว่างใจแล้ว หากยังไม่สู้สบายอีกก็จะลาต่อไป แต่หลวงพิบูลลา เป็นห่วงราชการในหน้าที่ นายกรัฐมนตรีเป็นอันมาก แม้มีความคิดไว้แต่เดิมว่าจะลาพักผ่อนก็จริง แต่ภายหลังก็ยังคิด ความคิดนี้ไว้ และทำงานเรื่อยมา ความจริงแม้หลวงพิบูลลา จะปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ลาหยุด แต่ ก็พยายามให้งานที่จะต้องทำขึ้นเพลามือลงโดยวิธีสั่งให้เจ้าหน้าที่เสนอขอราชการ เฉพาะที่ สำคัญและควานจริง ๆ นอกนั้นก็ให้รัฐมนตรีช่วย หรือรัฐมนตรีสั่งราชการเป็นผู้สั่งงานแทนหลวง- พิบูลลา ใ้รับคำแนะนำจากหมอโหนดอนมาก ๆ เพราะอาการโรคประสาทบรรเทาได้โดยการ นอนใหม่มาก เหตุนี้หลวงพิบูลลา จึงไม่ค่อยนอนดึก การพักผ่อนทำนองนี้หลวงพิบูลลา เริ่มตั้งแต่ วันที่สภายุแทนราษฎรได้ลงมติไว้ว่างใจแล้ว และครั้งแรกจะได้พักผ่อนมีกำหนดคราว ๑๔ วัน^๓

ความไม่ไว้วางใจของหลวงพิบูลสงครามต่อกลุ่มของพระยาทรงสุรเดช

นอกจากกลุ่มปรีภัก์ทางการเมืองจะได้ดำเนินการโดยวิธีต่าง ๆ เช่น ลอบยิง วางยาพิษ ก่อการกบฏ ฯลฯ แล้ว พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม ยังมีกลุ่มปรีภัก์ทางการเมือง

^๑ หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

^๒ พลโท ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิตห้าแผ่นดินของข้าพเจ้า, หน้า ๓๐๘.

^๓ หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

ที่สำคัญยิ่งอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มของพระยาทรงสุรเดช ซึ่งหมายถึงตัวพระยาทรงฯ เอง รวมกับกลุ่มนายทหารที่เป็นลูกศิษย์ และผู้ใกล้ชิดกับพระยาทรงฯ ด้วย การยึดอำนาจจากรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ในวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖ โดยการนำของหลวงพิบูลสงครามเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกแยกอย่างรุนแรง ระหว่างหลวงพิบูลสงครามกับ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช และหลังจากการยึดอำนาจรัฐบาลพระยามโนฯ พระยาทรงสุรเดช และพระประศาสน์พิทยายุทธ ก็ได้เดินทางไปต่างประเทศ เพื่อดูกิจการด้านทหารในประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศสและเยอรมันนี้ ในวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ครั้นเมื่อเกิดกบฏวรวรเดชขึ้น พระยาทรงฯ ยังอยู่ระหว่างเดินทางไปต่างประเทศ และเมื่อรัฐบาลพระยาพหลฯ โทรเลขเรียกให้พระยาทรงฯ กลับมาช่วยปราบกบฏ พระยาทรงฯ ก็มีใจกลับมารวยโดยอ้างว่า เป็นเรื่องเล็กน้อย ยังผลให้ศาลพิเศษ ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ กล่าวหาว่าพระยาทรงฯ มีส่วนสมรู้ร่วมคิดกับพวกกบฏวรวรเดช

เมื่อปราบกบฏวรวรเดชได้ราบคาบแล้ว พ.ท.หลวงพิบูลสงครามก็ได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นรองผู้บัญชาการทหารบก ได้เลื่อนยศเป็นพันเอก เมื่อ ๑ เมษายน ๒๔๗๗ และเมื่อถึงวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๔๗๗ ก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบกด้วยในเวลาเดียวกัน การขึ้นมาดำรงตำแหน่งสำคัญของหลวงพิบูลฯ ดังกล่าวมีผลทำให้พระยาทรงสุรเดช ต้องหมดอำนาจทางการเมืองลงไป โดยไม่ยอมเข้าร่วมงานกับคณะรัฐบาล ซึ่งมี พ.อ.พระยาพหลฯ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งถึงแม้ว่าพระยาพหลฯ จะเสนอขอให้พระยาทรงฯ เข้าร่วมเป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาล แต่พระยาทรงฯ ก็ปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าว ซึ่งนอกจากว่าจะเป็นการเพราะพระยาทรงฯ ต้องการจะได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นตำแหน่งที่หลวงพิบูลฯ ครองอยู่แล้ว พระยาทรงฯ ยังให้เหตุผลว่านโยบายของรัฐบาลพระยาพหลฯ ไม่ตรงกับความคิดเห็นของตน^๒

^๑ อ. พิบูลสงคราม, จอมพล ป. พิบูลสงคราม, หน้า ๒๔๗.

^๒ สถาบันไทยคดีศึกษา, มธ. FD. 371/222074, Political Situation in Siam.

นอกจากนั้น พระยาทรงฯ ก็ลาออกจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๔๗๖ และถึงแม้ว่าพระยาทรงฯ จะกลับเข้ารับราชการในกรมยุทธการทหารบก เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๔๗๖ ก็ได้ลาไปปฏิบัติงานด้านการทหารในทวีปยุโรป รวมทั้งได้ลาพักราชการในระหว่างเดือน กรกฎาคม - สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ อีกด้วย

ภายหลังการปราบกบฏวระเคช ได้เกิดการแตกแยกและระแวงสงสัยในหมู่ นายทหารกลุ่มหลวงพิบูลฯ กับกลุ่มนายทหารพวกพระยาทรงฯ เป็นอันมากโดยหลวงพิบูลฯ มีความสงสัยว่าพระยาทรงฯ อาจจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับช่วยสนับสนุนกบฏวระเคช ด้วยเหตุนี้พระยาทรงฯ จึงได้เริ่มวางมือจากราชการทหาร โดยลาพักราชการไปเก็บตัวอยู่ที่บ้านตำบลทาทราย ปากฉะลิม นนทบุรี แต่แม้กระนั้นก็ยังมียนายทหาร นักการเมือง และผู้แทนราษฎรหลายสิบคนไปเยี่ยมเยียนอยู่เสมอ นักข่าวหนังสือพิมพ์พากันไปหาข่าว ด้วยสาเหตุดังกล่าวนี้ จึงทำให้หลวงพิบูลฯ เกิดความระแวงสงสัยว่า พระยาทรงฯ อาจจะรวบรวมพรรคพวกเพื่อยึดอำนาจจากหลวงพิบูลฯ จึงได้มีสายลับของสันติบาลไปคอยจับตาคูความเคลื่อนไหวของพระยาทรงฯ อยู่เสมอ พระยาทรงฯ จึงได้ตัดสินใจเดินทางไปประเทศพม่า โดยได้เดินทางไปในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๗๗ กับ พ.อ. พระสิทธิเรืองเดชพล

ในระหว่างที่พระยาทรงฯ อยู่ที่ประเทศพม่านั้น ในวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗ ก็เกิดกรณีนายพุ่ม ทับสายทอง ยิงหลวงพิบูลฯ ที่สนามหลวง พอได้ทราบข่าวหลวงพิบูลฯ ถูกยิงพระยาทรงฯ กับพระสิทธิเรืองเดชพลก็กลับมาประเทศไทย ถึงกรุงเทพฯ ในเดือนมีนาคม ๒๔๗๗ ต่อมาในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๘ พระยาทรงฯ ก็ลาออกจากราชการทหาร และในปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๘ พระยาทรงฯ ก็ได้ตัดสินใจเดินทางไปประเทศจีน โดยมี พ.อ. พระสิทธิเรืองเดชพล

วิวัฒนา มโนพิโมกษ์, เรื่องเดิม. หน้า ๑๑๘.

^๒ น.ศ. สวรรจ กาญจนสิทธิ์, "ท.ส. เจ้าคุณทรงฯ" ใน ฟ้าเมืองไทย, ฉบับที่ ๔๑๑, วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๐, หน้า ๓๘.

^๓ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เล่มที่ ๔/๒๔ เรื่อง สำเนาคำสั่งพิพากษาคดีกบฏ ๒๔๘๕

ร.อ.ขุนคลังพลพณท์ และ พ.ศ.หลวงธวัชระไวทยวิเศษ (แพทย์ประจำตัว) ติดตามไปด้วย ซึ่งในวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๔๗๕ พระยาทรงฯ กับคณะก็ได้เดินทางไปวางคั้ง โดยเรือ "ฮาฟซอร์" โดยมีจุดมุ่งหมายด้านกิจธุระส่วนตัว มิได้เกี่ยวกับทางราชการ คือ การประกอบอาชีพค้าขายที่วางคั้ง ซึ่งพระยาทรงฯ ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า การไปนี้ยังไม่มีกำหนดกลับ สุดแล้วแต่การอาชีพที่คิดไว้ เจริญดีก็จะอยู่นาน และทุกคนที่เดินทางไปไม่ได้เอาครอบครัวไปด้วยทั้งหมด

ต่อมาเมื่อไปถึงฮ่องกง พระยาทรงฯ ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ที่ฮ่องกง โดยมีข้าราชการของฝ่ายรัฐบาลจีนบางท่านมารอรับพระยาทรงฯ ที่ท่าเรือด้วย พระยาทรงฯ ให้สัมภาษณ์ว่า ท่านไม่ได้เกี่ยวข้องกับงานการเมืองมา ๒ - ๓ ปีแล้ว แต่มีความเห็นว่าสยามสงบและเรียบร้อยก็มาก สำหรับ พ.อ.พระสิทธิเรืองเดชพลที่ติดตามพระยาทรงฯ ไปด้วยนั้น เป็นผู้ที่ชอบพบกับพระยาทรงฯ มาก และยังเป็นผู้ที่มีความขัดแย้งกับหลวงพิบูลฯ อยู่มาก กล่าวคือ ในกรณีกบฏบวรเดช พระสิทธิเรืองเดชพล ซึ่งเป็นฝ่ายรัฐบาลในขณะนั้น มีความเห็นขัดกับหลวงพิบูลฯ ในการปราบกบฏบวรเดช โดยพระสิทธิฯ ต้องการเห็นยวรั้ง ทำการประนีประนอมไม่ได้รับราคาพันกัน ฝ่ายหลวงพิบูลฯ เห็นว่าจะทำการประนีประนอมนั้นไม่สำเร็จ จะต้องปราบปรามให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ครั้งหนึ่งพระสิทธิเรืองเดชพลห้ามรถไฟที่บรรทุกทหารของรัฐบาลซึ่งกำลังจะเคลื่อนที่ไปปราบปรามกบฏตามคำสั่งของหลวงพิบูลสงครามนั้นให้หยุด หลวงพิบูลฯ จะยิงพระสิทธิฯ เสีย หากแต่มีผู้ห้ามปรามไว้ พระสิทธิฯ จึงถูกลงไปทำหน้าที่อื่น ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับกิจการใดกำลังปราบกบฏต่อไป เพราะไม่อยู่ในฐานะที่ไว้วางใจได้ หลังปราบกบฏเสร็จจึงได้ย้ายพระสิทธิฯ ไปเป็นจเรทหารบก พระสิทธิฯ เคยรับตำแหน่งรัฐมนตรีในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ และเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทแต่งตั้งด้วย ส่วนในการติดตามพระยาทรงฯ ไปจีน พระสิทธิฯ ได้แจ้งในใบลาต่อสภาผู้แทนราษฎร ขอลาตลอดสมัยประชุม โดยอ้างว่าเป็นโรคเส้นประสาท จึงขอลาไปพักผ่อนร่างกาย ยังสิงคโปร์ ฮ่องกง และจีน

^๑ หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

^๒ หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๕.

^๓ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เล่มที่ ๔/๒๔, เรื่องเดิม.

^๔ หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๕.

การที่พระยาทรงฯ ต้องออกไปต่างประเทศหลายครั้งหลายคราวนี้ เป็นที่คาดได้ว่าเนื่องเพราะความไม่วางใจของหลวงพิบูลฯ ต่อพระยาทรงฯ และพรรคพวก ว่าอาจจะคบคิดกันยักอำนาจจากรัฐบาลได้ ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีสายลับสันติบาลออกสืบสวนติดตามความเคลื่อนไหวของพระยาทรงฯ และพรรคพวกอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะนายทหารผู้ใดที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับพระยาทรงฯ จะต้องตกเป็นผูถูกเพ่งเล็งอย่างมาก จากฝ่ายหลวงพิบูลฯ ว่าจะป็นภัยร้ายแรงต่อหลวงพิบูลฯ ดังเช่น ร.อ.สำราจ กาญจนสิทธิ์ ซึ่งเป็นนายทหารคนสนิทของพระยาทรงฯ ไก่บันทึกไว้ว่า

"ข้าพเจ้า (ร.อ.สำราจ) ตกอยู่ในฐานะล่อแหลม นับแต่วันแรกที่รับคำสั่งจาก ร.อ.หลวงวรพลฤๅช ฌ.เบ.กองร้อยที่ ๑ ทหารช่างรักษาพระองค์ ให้นำทหารหนึ่งหมวดไปเฝ้าบ้าน พ.อ.พระยาทรงฯ เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๔๙๕ ต่อมาได้เป็น ฌ.บ.หมวดรถถัง ประจำกองพันทหารราบที่ ๘ พ.ท.อ.หลวงอคุลย์เดชจรัส รองอธิบดีกรมตำรวจ ส่งสันติบาลติดตามควบคุมเกือบตลอดเวลา แม้ในขณะที่ทหาร ประกอบด้วยมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับ พ.ท.หลวงรณสิทธิ์พิชัย รองผู้บังคับการกรม และ พ.อ.หลวงชำนาญยุทธศิลป์ ผู้บังคับการกรม ก็ยังทำให้ผู้มีอำนาจเพ่งเล็งมากขึ้น" และ

"...พ.ท.อ.หลวงอคุลย์เดชจรัส ยังได้แสดงความไม่ไว้วางใจต่อกลุ่มนายทหารเล็ก ๆ แต่คุณกำลังสำคัญ คือ รถถัง รถปืนกลหนักของทหารราบ กองพันที่ ๘ มาช้านาน คงจะเป็นเพราะเห็นว่า ส่วนใหญ่เป็นศิษย์ และให้ความเคารพ พ.อ.พระยาทรงฯ เป็นพิเศษ จึงออกคำสั่งให้กับตำรวจสันติบาล และทหารบางคนทำหน้าที่สายลับ เสาะสืบดูพฤติกรรมของพวกเราอยู่เงิบ ๆ ตลอดเวลา ดังเช่น หลงใจจู โดยบอกกับข้าพเจ้า (ร.อ.สำราจ) ชื่อนำรถถังขอมวิงว่า ในกรุงเทพฯ เกิดกบฏ เพื่อจะทดลองดูว่าจะเข้าเป็นพวกใคร แต่ข้าพเจ้ารู้ทัน..."

น.ต.สำราจ กาญจนสิทธิ์, "ท.ส.เจ้าคุณทรงฯ" ใน ฟ้าเมืองไทย, ฉบับที่ ๔๑๒ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๐, หน้า ๓๕.

และบางครั้งก็มีผู้มาชักชวนให้น่ารดถึงทำการยึดอำนาจตรง ๆ เขาพูดกันว่า ขณะนี้ประชาชน
เคียดแค้นเพราะทหารพวกหลวงพิบูลฯ เบ่งท่าตัวใหญ่ ขอให้พ้นวัน เวลาอีกอำนาจ พวกเขา
ประชาชนหลายร้อยจะรวมควย... พวกสายลับสันติบาลเหล่านี้ชอบรายงานบิดเบือนความจริง
พยายามยึดเบียดความเป็นกบฏให้คราวละเล็กละน้อยอย่างเลื้อยคืบ เพื่อให้เป็นที่ถูกใจพอใจ
ของเจ้านาย สิ้นปีจะได้รางวัลเพิ่มขึ้น เพิ่มดาว..."

สำหรับตัวพระยาทรงฯ นั้น หลังจากกลับจากเมืองจีนมาในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๙๔
ต่อมาในวันที่ ๘ เมษายน ๒๔๙๔ พระยาทรงฯ ก็กลับเข้ารับราชการใหม่ โดยเข้าประจำการ
กองบังคับการกรมเสนาธิการทหารบก ในระหว่างนี้พระยาทรงฯ ก็ได้รับการหาหนามจาก พ.อ.
หลวงพิบูลฯ รัฐมนตรีกลาโหมให้เข้าร่วมงานกับคณะรัฐบาล โดยจะเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรี
กระทรวงใด ๆ ก็ได้ทั้งสิ้น ยกเว้นตำแหน่งหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมกำลังทหาร แต่พระยา
ทรงฯ ปฏิเสธโดยอ้างว่า เห็นคเหน้อยเกินกำลังในการที่จะเป็นรัฐมนตรี ถ้าจะให้ช่วยราช
การแล้ว พระยาทรงฯ เสนอขอตั้ง โรงเรียนรบ ขึ้นสอนนายทหารให้มีความรู้ความชำนาญใน
การยุทธ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่กองทัพมากกว่า ทั้งการปฏิบัติงานก็ไม่ต้องตราครุฑใช้สมอง
หนัก ซึ่งขอเสนอตั้งกลาวนี้หลวงพิบูลฯ ก็ตอบตกลงด้วยความยินดี ในการคิดตั้งโรงเรียนรบนี้
พระยาทรงฯ มีจุดมุ่งหมายคือ^๒

๑. จะโอบอุ้มศิษย์ใกล้ชิดให้พ้นจากการถูกระวาง สงสัย กลั่นแกล้ง (เนื่องจาก
ภายหลังพระยาทรงฯ กลับจากไปต่างประเทศ พบว่ามีลูกศิษย์หลายคน โคนย้ายไปเป็นตำรวจ
เช่น น.ต.สำรวจ กาญจนสิทธิ์ และมีบางคนถูกเนรเทศไปแม่ฮ่องสอน คือ ร.อ.หลวงวรณสฤช
เป็นต้น) เพราะเมื่อพระยาทรงฯ ได้กลับเข้ารับราชการในกระทรวงกลาโหม ก็ย่อมหมายถึง
การประสานรอยร้าว ระหว่างศิษย์ของท่าน และพรรคพวกของหลวงพิบูลฯ ให้ดีขึ้น

^๑ น.ต.สำรวจ กาญจนสิทธิ์, เรื่องเดิม, ฉบับที่ ๔๑๑, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐,
หน้า ๒๗, ๓๘.

^๒ น.ต.สำรวจ กาญจนสิทธิ์, เรื่องเดิม, ฉบับที่ ๔๑๔, ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐,
หน้า ๓๖.

๒. ต้องการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาพุทธวิธี ซึ่งพระยาทรงฯ มีความชำนาญให้แก่ลูกศิษย์ ผู้ประสงค์จะเรียนเพื่อจะได้นำความรู้นั้นไปเผยแพร่ให้กองทัพยกต่อไป

เมื่อหลวงพิบูลฯ เห็นชอบด้วยกับพระยาทรงฯ ที่จะจัดตั้งโรงเรียนรบขึ้น โดยกระทรวงกลาโหมได้ประกาศตั้งโรงเรียนรบขึ้น โดยมี พ.อ.พระยาทรงฯ เป็นผู้อำนวยการ และต่อมากระทรวงกลาโหมได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งมี พ.อ.หลวงชำนาญยุทธศิลป์ เป็นประธาน คัดเลือกนายทหารพลรบยศ ร้อยตรี ร้อยโท และร้อยเอก จากเหล่าทหารราบ ทหารม้า และเหล่าทหารช่าง เพื่อเป็นนักเรียนฝึกหัดราชการโรงเรียนรบ จำนวนไม่เกิน ๒๕ คน เพื่อให้สามารถกวาดล้างการศึกษาได้ทั่วถึง ในการคัดเลือกนายทหารประจำโรงเรียนรบ มีนายทหารมารับสมัครเข้ารับการศึกษาเป็นจำนวนมากเกินความต้องการ เพราะต้องการได้รับความรู้จากพระยาทรงฯ ซึ่งเป็นที่เชื่อว่ามีความรู้ทางพุทธวิธีเป็นเลิศ พ.อ.หลวงชำนาญยุทธศิลป์ ได้ส่งรายนามนายทหารที่คัดเลือกแล้วเสนอทางราชการ และกระทรวงกลาโหมได้ประกาศแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ และนายทหารฝึกหัดราชการโรงเรียนรบ ดังนี้

พ.อ. พระยาทรงสุรเดช	ผู้อำนวยการโรงเรียนรบ
พ.ท. หลวงชำนาญยุทธศิลป์	อาจารย์ประจำโรงเรียนรบ
ร.อ. ชุนคลีพลพจน์	อาจารย์ประจำโรงเรียนรบ
พ.ต. หลวงจรูระไวทยวิเศษ	นายแพทย์ประจำโรงเรียนรบ
ร.อ. สวัสดิ์ โรจนเสนา	นายทหารฝึกหัดราชการโรงเรียนรบ
ร.อ. วุฒิสีหิ ปยัคฆนิธิ	" " "
ร.อ. ชรูป อินทรภูติ	" " "
ร.ท. พนอ ศรีนทุ	" " "
ร.ท. สวัสดิ์ เฒ่าบุญเสริม	" " "
ร.ท. ทุน เขียมศิลป์ชัย	" " "

น.ต.สำรวจ กาญจนสิทธิ์, เรื่องเดิม, ฉบับที่ ๔๑๕, ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๐,

ร.ท. ทิพย์ ชีรธาดา	นายทหารฝึกหัดราชการโรงเรียนรบ
ร.ท. สมจิต งามประมวญ	" " "
ร.ท. ทองโปรย อังศุกรานต์	" " "
ร.ท. จรัส สุนทรภักดี	" " "
ร.ท. ส้งเวียน โพธิอาศน์	" " "
ร.ท. สงวน คงคาสวัสดิ์	" " "
ร.ต. อมร ยุกคณันท์	" " "
ร.ต. บุญลือ ไทกระแสร์	" " "
ร.ต. แสง วัฒนศิริ	" " "
ร.ต. เป็รื่อง กรวิวัฒน์	" " "
ร.ต. เพ็ญ เมฆโสภณ	" " "
ร.ต. สัย เกษจินดา	" " "
ร.ต. เสริม พุ่มทอง	" " "
ร.ต. อุดร ลักษณะพรหม	" " "
ร.ต. สุรเดช กภาพสินธ์	" " "
ร.ต. ผลึก โถณานัน	" " "
ร.ต. ระทวย สมะพันธ์	" " "
ร.ต. วิเชียร ชินะโยธิน	" " "
ร.อ. ส่วรวจ ภาณุจนสิทธิ์	นายทหารคนสนิทผู้อำนวยการโรงเรียนรบ และ ทำหน้าที่นายทหารฝึกหัดราชการด้วย

ในวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๔๗๘ ก็ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง พระยาทรงฯ ให้รับตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนรบ ซึ่งพระยาทรงฯ เลือกที่ตั้งที่จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อจะให้นักศึกษาได้ใช้ภูมิประเทศจริง ๆ ในการฝึกหัดทดลองการรบในสนาม ต่อมาพระยาทรงฯ ก็ได้เดินทางออกจากพระนครไป

จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อไปรับหน้าที่ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๔๗๕^๑ พร้อมด้วยนายทหารอีกหลายนาย ในการนี้หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ไค่ลงข่าวเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงเรียนรบไว้ดังนี้คือ^๒

"...โรงเรียนรบ เป็นความมุ่งหมายใหม่ของทางราชการที่จะให้เป็นโรงเรียนนายทหารชั้นสูงสุด โรงเรียนวิชาทหารของเราขณะนี้มีค่าคำคือ โรงเรียนนายสิบพลรบ โรงเรียนนายร้อยทหารบก โรงเรียนเสนาธิการทหารบก สำหรับโรงเรียนรบจะมีนักเรียนที่เป็นนายพัน หรือเทียบเท่าชั้นผู้บังคับกองพัน และมีชั้นร้อยเอกบ้าง มีความประสงค์คือ อบรมฝึกฝนนายทหาร ให้มีความสามารถทำการรบในภูมิภาคจริง ๆ พระยาทรงฯ เป็นอาจารย์วิชาทหารแต่ดั้งเดิม การเข้าร่วมงานกับรัฐบาลนี้ มีผลใหญ่ ๒ ประการ คือ

- ๑) ระวังข่าวอกุศล ที่กล่าวว่าเจ้าคุณทรงฯ เป็นคนฉะพ่ายกับคณะรัฐบาล
- ๒) ทางราชการทหารได้ผู้นำที่ดี เป็นกำลังของชาติอีกท่านหนึ่ง..."

อย่างไรก็ตามปรากฏว่า การตั้งโรงเรียนรบของพระยาทรงฯ เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้หลวงพิบูลฯ เกิดความไม่ไว้วางใจ และหากระแวงว่าพระยาทรงฯ อาจใช้โรงเรียนรบเป็นที่ล่อลวงผู้คนคิดชิงอำนาจจากหลวงพิบูลฯ ๆ จึงได้ให้ พ.ท. ประยูร ภมรมนตรีขึ้นไปเป็นนายทหารติดต่อกับพระยาทรงฯ ซึ่งนับว่าเป็นการควบคุมสอดส่องความเคลื่อนไหวของพระยาทรงฯ ด้วย ถึงแม้ว่า พ.ท. ประยูร จะมีความเชื่อว่าพระยาทรงฯ จะไม่มีการก่อกวนคิดหวังชิงอำนาจแต่ประการใด^๓

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าพระยาทรงฯ จะหลุดพ้นจากตำแหน่งหน้าที่สำคัญทางการเมืองไปแล้วก็ตาม ชื่อเสียงของพระยาทรงฯ ก็ยังเป็นที่ยอมรับยกย่องในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย ในฐานะที่เป็นผู้อาวุโสอันคับสองรองลงมาจาก พ.อ. พระยาพหลฯ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ดังเช่นหลังการยึด

^๑ หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕.

^๒ หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕.

^๓ พลโท ประยูร ภมรมนตรี, ชีววิหาค่าแผ่นดินของข้าพเจ้า, หน้า ๓๓๘ - ๓๓๙.

อำนาจโดยหลวงพิบูลฯ ในวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖ ก่อนที่จะได้มีการตั้งคณะรัฐบาลใหม่ได้ มีการคาดการณ์โดยหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ที่คาดการณ์ว่า ตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหมน่าจะให้แก่พระยาทรงฯ ดังนี้

"... กระทรวงกลาโหม สำหรับกระทรวงนี้น่าจะให้แก่พระยาทรงสุรเดช ผู้มีน้ำใจรักชาติอันแรงกล้า ซึ่งเป็นหัวแรงในการก่อการปฏิวัติ นำรัฐธรรมนูญมาสู่พวกเรา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เพราะในเวลานี้ท่านก็ยังมิได้เข้าสวมตำแหน่งใด แต่ถ้ามหาท่านยังไม่ยอมรับโดยอ้างว่ามีโรคภัยอะไร ตำแหน่งนี้ก็ควรตกอยู่แก่พระยาพหลฯ ตามเดิม ด้วยได้มีคำสั่งสำคัญ ๒ ท่าน คือ พ.อ. หลวงพิบูลฯ เป็นกำลังทางฝ่ายทหารบก และนาวาเอกหลวงสินธุ์สงครามชัย เป็นกำลังทางฝ่ายทหารเรืออยู่แล้ว..."

นอกจากนี้ในขณะที่พระยาทรงฯ อยู่ที่โรงเรียนรบที่เชียงใหม่ ก็ยังมีผู้แทนราษฎรหลายคนมาเยี่ยม ที่สำคัญคือ นายเตียง ศิริขันธ์ ซึ่งประสบอุบัติเหตุลวดหนามรั้วเกี่ยวหนึ่งศีรษะ เป็นแผลเลือดไหล^๒ การที่มีผู้แทนมาเยี่ยมนั้นก็โดยผู้แทนเหล่านั้น มีความมุ่งหมายรวมกัน ที่จะเชิญให้พระยาทรงฯ เข้าไปมีอำนาจในการบริหารประเทศโดยถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ เมื่อเกิดกรณีที่ดินพระคลังข้างที่ซึ่งเป็นญาติของนายเลียง ไชยกาล ซึ่งมีผลทำให้รัฐบาลของลาออก และคณะผู้สำเร็จราชการต้องสละตำแหน่งผู้แทนราษฎรประเภทเลือกตั้งก็ได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษแก่พระยาทรงฯ โดยเสนอชื่อพระยาทรงฯ ให้เป็นนายกรัฐมนตรี^๓ และหนังสือพิมพ์ก็คาดกันว่า หลังจากรัฐบาลพระยาพหลฯ ลาออก พระยาทรงฯ ซึ่งได้พักผ่อนรักษาตัวอยู่ ณ บ้านจังหวัดนครนทบุรี คงจะได้เข้ามาร่วมงานร่วมกับคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ที่จะเกิดขึ้นนี้ เพราะการที่เจ้าคุณทรงฯ ได้พักผ่อนรักษาตัวมาเป็นเวลา ๒ ปีเศษนั้น โรคภัยต่างๆ คงจะหายแล้ว และมาร่วมมือทำงานให้แก่ชาติได้สืบไป

^๑ "บทบรรณาธิการ" หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗.

^๒ น.ค. สาร์วง กาญจนสิทธิ์, เรื่องเดิม, ฉบับที่ ๔๑๖, ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๐,

หน้า ๒๗.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

^๔ หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๘.

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ก็ทรงคาดคะเนว่า พระยาทรงฯ มีโอกาส
เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีหลวงพิบูลฯ เป็นคู่แข่งว่า

"พระองค์ทรงเห็นว่าอีกไม่ช้าไม่นาน หลวงพิบูลฯ ก็คงได้เป็นผู้นำรัฐบาล พระองค์
ทรงยอมรับว่าหลวงพิบูลฯ มีได้เป็นที่นิยมยกย่องของคนส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะป็นในกองทัพ ใน
บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งประเภทเลือกตั้งและแต่งตั้ง หรือแม้แต่ในบรรดาผู้ก่อการ
เปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่หลวงพิบูลฯ เป็นผู้ควบคุมกำลังรอดถึงและปีนกล
ยิ่งกว่านั้นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองคนอื่น ๆ ยังเห็นว่าไม่มีอะไรดีกว่าที่จะยอมรับ
หลวงพิบูลฯ ว่า เป็นผู้ที่มีสิทธิ์ดำรงตำแหน่งแทนพระยาพหลฯ ในเมื่อพระยาทรงฯ สรุ้เลขได้เลิก
รจากเวทีไปแล้ว ซึ่งในที่สุดคณะรัฐมนตรีก็ต้องยอมรับ ถ้าหลวงพิบูลฯ มีได้เป็นนายกรัฐมนตรี
คงมีเพียงแต่พระยาทรงฯ ที่อาจได้ดำรงตำแหน่งนี้"

และหลวงประดิษฐมนูธรรมเองก็ได้เคยกล่าวกับเซอร์ โจชวย ทรอสบี เอกอัคร-
ราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทย ถึงเรื่องความสำคัญของพระยาทรงฯ ซึ่งยังมีอิทธิพลในวง
การทหารไม่น้อยว่า

"สมัครพรรคพวกของหลวงพิบูลฯ ในกองทัพมีจำนวนน้อยกว่าสมัครพรรคพวกของ
พระยาทรงฯ หัวหน้านายทหารซึ่งเป็นศัตรูของหลวงพิบูลฯ ผู้ที่เป็นพวกสนับสนุนพระยาทรงฯ
ส่วนใหญ่อยู่ตามเมืองรอบ ๆ กรุงเทพฯ ส่วนในต่างจังหวัดนั้น นายทหารที่โคราชและปราจีน
บุรี มีความนิยมในตัวพระยาทรงฯ เป็นอย่างมาก"

นอกจากนั้น ยังมีข่าวเกี่ยวกับการที่ม้านายทหารบางกลุ่มพยายามที่จะดันพระยาทรงฯ
ให้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้นำในรัฐบาล ดังที่เซอร์ โจชวย ทรอสบี ได้รายงานไปยังกระทรวงการ
ต่างประเทศอังกฤษว่า

in Siam.^๑ สถาบันไทยคดีศึกษา, มธ. FO.371/21054, The Political Situation

in Siam.^๒ สถาบันไทยคดีศึกษา, มธ. FO.371/21054, The Political Situation

in Siam.^๓ สถาบันไทยคดีศึกษา, มธ. FO.371/21053, The Political Situation

"มีข่าวที่สำคัญยิ่งเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวในการที่จะสนับสนุนพระยาทรงฯ เกิดขึ้นในกองทัพก ในประมาณปลายปี พ.ศ.๒๔๗๘ ถึงต้นปี พ.ศ.๒๔๗๙ หลังจากความพยายามที่จะหาพรรคพวกสนับสนุนพระยาทรงฯ โดย พ.ท.หลวงรณสิทธิพิชัย ซึ่งเป็นลูกศิษย์คนสำคัญของพระยาทรงฯ ได้ดำเนินไปในท่ามกลางพวกนายทหารในกรุงเทพฯ และในช่วงหนึ่งที่พระยาทรงฯ กลับเข้ามาพักที่บ้านพักในกองพันทหารที่บางซื่อ ได้มีผลทำให้ผู้นำนายทหารชั้นผู้บังคับกองพัน ๘ นาย ไคยน์บันติกเรียกรองคอหลวงพิบูลฯ ให้แต่งตั้งให้พระยาทรงฯ เป็นผู้นำของรัฐบาล เนื่องจากนายทหารเหล่านั้นเห็นว่า การที่พระยาทรงฯ ต้องเดินทางไปต่างประเทศ เป็นครั้งที่สามนั้นมีสาเหตุมาจากนโยบายของหลวงพิบูลฯ ที่จะกีดกันพระยาทรงฯ จากตำแหน่งสำคัญในรัฐบาล..."

สำหรับท่าทีของพระยาทรงฯ ต่อตำแหน่งหน้าที่ในรัฐบาลนั้น พระยาทรงฯ ได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้แทนหนังสือพิมพ์ The Bangkok Times เมื่อไปสัมภาษณ์ที่เชียงใหม่ขณะที่พระยาทรงฯ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนรบ โดยพระยาทรงฯ ให้สัมภาษณ์ถึงสาเหตุที่ไม่เข้าร่วมงานในคณะรัฐบาลว่า

"การที่ข้าพเจ้าเข้าร่วมในการปฏิวัติ เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๕ เพราะเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเสียใหม่ เพื่อให้ประชาชนได้มีความสุขสบายหลังจากบรรลุลูกตุ้มประสงคั้งกลาวแล้ว ข้าพเจ้าก็ถอนตัวออกจากวงการบริหาร โดยทิ้งหน้าที่ไว้ให้เพื่อนร่วมงานได้ดำเนินการต่อ โดยส่วนตัวแล้วข้าพเจ้าไม่ชอบทำงานในหน้าที่บริหารที่เห็นคเห็น้อย ข้าพเจ้าพอใจที่จะได้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนรบที่เชียงใหม่ ซึ่งเป็นงานที่ข้าพเจ้าพอใจที่จะทุ่มเทให้กับการฝึกสอน"

ต่อคำถามที่ว่า พระยาทรงฯ จะกลับไปดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีหรือไม่ ถ้ามีการขอร้องจากรัฐบาล พระยาทรงฯ ตอบว่า

The Bangkok Times, 23 June 1938.

"ข้าพเจ้าไม่มีความปรารถนาเช่นกัน เนื่องจากงานดังกล่าวเป็นงานที่หนักเพราะต้องรับผิดชอบต่อประชาชน จึงเหมาะแก่คนที่มีสุขภาพดีและแข็งแรงที่จะทำได้ แต่ถ้ามีประชาชนจำนวนมากต้องการให้ข้าพเจ้ากลับไปร่วมคณะรัฐบาลอีก ข้าพเจ้าก็จะต้องพิจารณาทุกรอบคอบก่อน และยังไม่แน่ใจที่จะให้คำตอบได้"

ท่าทีของพระยาทรงฯ ซึ่งดูเหมือนว่าไม่สนใจที่จะกลับมาใช้อำนาจทางการเมืองอีกก็ไม่ได้ทำให้หลวงพิบูลฯ หมกความระวางสงสัย เพราะในขณะนั้นชื่อเสียงของพระยาทรงฯ ก็ยังคู่มืออิทธิพลในหมู่ประชาชนทั่วไป รวมทั้งในหมู่นายทหารบางส่วน และหนังสือพิมพ์ก็ยังให้ความสนใจในตัวของพระยาทรงฯ อยู่ตลอดเวลา แม้แต่การที่พระยาทรงฯ มากรุงเพทฯ เพื่อมาส่งบุตรชายคนโตไปศึกษาต่อต่างประเทศ หนังสือพิมพ์ก็ยังให้ความสำคัญโดยลงข่าวว่า

"หลังจากพระยาทรงฯ ไปเป็นอาจารย์อยู่โรงเรียนรบ ก็ยังได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไป กล่าวคือ ในขณะที่สภาผู้แทนฯ ได้เชิญท่านเป็น ส.ส.ประเภท ๒ และเมื่อมีการตั้งรัฐบาลใหม่ ก็มีผู้หวังกันว่า พระยาทรงฯ จะได้เข้ามาร่วมงานในสภาผู้แทน แต่ปรากฏว่าพระยาทรงฯ มิได้เข้ามาร่วมประชุมโดยอ้างว่า ท่านมีธุระเกี่ยวกับงานในหน้าที่เดิมที่ และขอลาตลอดสมัยประชุมคราวที่แล้ว ต่อมาพระยาทรงฯ ได้เดินทางจากเชียงใหม่ด้วยอากาศยานมาสนามบินดอนเมือง เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๔๘๐ การมาโดยกระชั้นชิดยังความตื่นใจให้แก่บรรดาญาติมิตร และผู้ที่เคารพมาก เมื่อออกจากดอนเมืองก็ตรงไปยังบ้านพัก ณ จังหวัดนนทบุรีทันที วัตถุประสงค์ที่มา คือมาส่ง นายทศ พันธุมเสน บุตรชายซึ่งสอบชิงทุนไปทำการศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศได้ และออกเดินทางโดยขบวนรถด่วนสายใต้ เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน นี้ เวลา ๑๖ น. ต่อมาเมื่อพระยาทรงฯ ส่งบุตรชายเสร็จก็จะได้รับกลับไปยังจังหวัดเชียงใหม่โดยเร็ว"

หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๐.

ต่อมาเมื่อรัฐบาลพระยาพหลฯ ลาออกเพราะแพ้มติสภาผู้แทน เรื่องที่ดินพระคลังข้างที่ ก็ได้มีหนังสือพิมพ์บางฉบับได้ลงบทวิจารณ์ถึงผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แทนพระยาพหลฯ ว่า

"เมื่อพิจารณาจากเหตุผลอย่างกว้าง ๆ สำหรับพระยาพหลฯ ท่านปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะพอกตัวให้บริสุทธิ์ ดังนั้นบางที่ท่านอาจจะปฏิเสธแข็งแรง ไม่ยอมรับตำแหน่ง แม้จะมีการวิงวอน แต่โดยตำแหน่งหน้าที่ราชการสำคัญอีกหลายอย่าง ท่านคงไม่ปฏิเสธเสียพร้อมกัน

ทางพระยาทรงสุรเดช สมาชิกสภา ส่วนมากกำลังได้ยื่นถึง นับแต่ได้มีการลาออกของคณะรัฐมนตรีทั้งคณะแล้ว ทางรัฐบาลก็ได้เริ่มคิดขอขอรับความตกลงให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และดูเหมือนเจ้าคุณทรงฯ ก็ได้ตอบตกลงรับตำแหน่งแก่รัฐบาลแล้ว

สำหรับหลวงพิบูลฯ หากจะพลาดไปจากตำแหน่งนายกฯ ตามที่มหาชนส่วนมากคาดกัน ก็คงเป็นเพราะท่านไม่ยินยอมรับตำแหน่งในขณะนี้เท่านั้น

หลวงประดิษฐมนูธรรม ก็คิดว่าควรแก่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะเป็นผู้ร่วมเสียสละเพื่อชาติมาแล้ว"

ในทำนองของพระยาทรงฯ ต่อตำแหน่งนายกรัฐมนตรีใหม่นี้ หลวงประดิษฐฯ ได้กล่าวกับเซอร์ โจชวย ทรอสบี ว่า^๒

"ตามที่ข้าว่า พระยาทรงฯ จะกลับมาร่วมงานในสภาผู้แทนฯ ทำให้หลวงประดิษฐฯ มีความยินดีมาก เพราะพระยาทรงฯ จะเป็นผู้รักษาคู่หูแห่งอำนาจในกองทัพยกไว้ได้ รวมทั้งจะรักษาไว้ซึ่งระเบียบวินัยต่อไป ในขณะที่พระยาทรงฯ ยังไม่มีท่าทีใด ๆ ในทางการเมือง แต่เป็นที่คาดว่าในทางที่เป็นจริง พระยาทรงฯ กำลังเตรียมตัวที่จะเข้าสวมตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนพระยาพหลฯ"

^๑ หนังสือพิมพ์ศรีกรุง. ฉบับประจำวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๐.

^๒ สถาบันไทยคดีศึกษา, มร. FO.371/21054, The Political Situation in Siam.

อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่า สภาผู้แทนฯ ได้เลือกพระยาพหลฯ ให้ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง หลังจากพระยาพหลฯ ได้ยุบสภาฯ กรณีที่ดินพระคลังข้างที่ ซึ่ง เซอร์ โจชวย ครอบสบี ได้ให้เหตุผลว่า ที่เป็นที่ดินนั้นเพราะ

"ดูเหมือนว่า การที่พระยาพหลฯ ได้รับตำแหน่งนายกฯ อีกครั้งหนึ่ง เป็นเพราะ หลวงพิบูลฯ ภูวายังเป็นเวลาไม่เหมาะสมสำหรับเขาที่จะก้าวเข้ารับตำแหน่งดังกล่าว ส่วน พระยาทรงฯ ก็ไม่มีความต้องการที่จะเข้าแข่งขันรับตำแหน่งนี้ โดยอ้างว่ามีความเจ็บป่วย ประกอบกับต้องการทำงานทางโรงเรียนที่เชียงใหม่มากกว่า"

ถึงแม้ว่า พระยาทรงฯ จะไม่มีความสนใจที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับวงการเมืองอีก ก็ตาม แต่หลวงพิบูลฯ ก็ยังไม่ไว้วางใจในท่าทีของพระยาทรงฯ นัก ดังนั้นหลวงพิบูลฯ ในฐานะรัฐมนตรีกลาโหม จึงได้ออกคำสั่งแต่งตั้งให้พระยาทรงฯ เป็นที่ปรึกษาราชการทหารอีก ตำแหน่งหนึ่ง ดังมีคำสั่งดังนี้

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง

(๑) พ.อ.พระยาพหล^{พล}พิบูลเสนา ผู้บัญชาการทหารบกเป็นจเรทหารทั่วไป อีกตำแหน่งหนึ่ง

(๒) พ.อ.พระยาทรงสุรเดช ผู้อำนวยการโรงเรียนรบ เป็นที่ปรึกษาราชการทหารอีกตำแหน่งหนึ่ง เพื่อรับราชการสนองพระเดชพระคุณ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป"

๑๓ เมษายน ๒๔๘๐

การแต่งตั้งให้พระยาทรงฯ เป็นที่ปรึกษา ดังกล่าว ก็เพื่อที่หลวงพิบูลฯ จะได้ควบคุมความเคลื่อนไหวของพระยาทรงฯ ได้ เพราะพระยาทรงฯ โดยตำแหน่งต้องขึ้นอยู่กับหลวงพิบูลฯ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีกลาโหม โดยถ้ามีราชการทหารสำคัญ ทางกลาโหมจะเรียก

^๑สถาบันไทยคดีศึกษา, มธ.FO.371/21054, The Political Situation in Siam.

^๒หนังสือพิมพ์ประมวลวัน ฉบับประจำวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ.๒๔๘๐.

พระยาทรงฯ ไหลงมาปรึกษาราชการที่กรุงเทพฯ ได้

ต่อมาหลวงพิบูลฯ ก็ได้เสนอข้อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีให้แต่งตั้งพระยาทรงฯ เป็นที่ปรึกษาป้องกันราชอาณาจักร และมีผู้ร่วมงานทั้งหมด ๔ ท่าน คือ

๑. พ.อ. พระยาทรงสุรเดช
๒. พ.อ. พระยาอภัยสงคราม
๓. พ.อ. พระประศาสน์พิทยายุทธ
๔. หม่อมสนิหวงศ์เสนีย์

ถึงแม้ตำแหน่งนี้จะเทียบเท่ากับตำแหน่งแม่ทัพ โดยมีอัตราเงินเดือนเท่ากับยศ นายพลเอก นายพลเรือเอก หรือพลอากาศเอกก็ตาม แต่ก็เป็นตำแหน่งที่ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรี โดยมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ในการพิจารณาและให้ความเห็นเกี่ยวกับการป้องกันราชอาณาจักร ดังนั้นการที่หลวงพิบูลฯ คัดเลือกให้พระยาทรงฯ ดำรงตำแหน่งนี้ก็เป็นที่โอกาสให้หลวงพิบูลฯ ได้ควบคุมพระยาทรงฯ ให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น และพระยาทรงสุรเดช ก็คงทราบถึงนัยการแต่งตั้งคนครั้งนี้ จึงได้ขอลาออกจากตำแหน่งในทันทีที่มีการแต่งตั้ง โดยชี้แจงว่าไม่อยู่ในฐานะที่จะปฏิบัติหน้าที่สำคัญนี้ได้ และต่อมาพระประศาสน์พิทยายุทธ ก็ได้ขอลาออกจากตำแหน่งนี้เช่นกัน ต่อการลาออกจากตำแหน่งที่ปรึกษาป้องกันราชอาณาจักรครั้งนี้ พระยาทรงฯ ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ ในวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๔๘๑ ว่า "เนื่องจากงานในหน้าที่นี้จะทำให้เฉพาะผู้ที่มีความรู้ และความสามารถในการทหารสูงจริง ๆ สำหรับตัวท่านไม่ได้อยู่ในเกณฑ์เป็นผู้เชี่ยวชาญการทหาร หากเดินไปทำหน้าที่นี้อาจทำให้งานสำคัญเช่นนี้เสียผลได้ ดังนั้นจึงได้ลาออก เพราะไม่เห็นที่จะทำประโยชน์ในตำแหน่งอันมีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติอย่างใหญ่หลวงนี้ได้จริง ๆ จึงเห็นว่าไม่สมควรอยู่ในตำแหน่งนี้ต่อไป โดยกล่าว

๑ น.ต.สำรวจ กาญจนสิทธิ์, เรื่องเกิมน, ฉบับที่ ๔๑๘, ๒๔ มีนาคม พ.ศ.๒๔๒๐, หน้า ๓๖.

๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๕/๒๔๘๑ วันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๑, ออกจาก วิภา มโนพิโมกษ, เรื่องเกิมน, หน้า ๑๒๐.

ย้าว่า สิ่งอันใดที่รู้สีกว่าถ้าทำแล้วจะเป็นประโยชน์แก่ชาติ ก็จำเป็นต้องทำอยู่เอง" ต่อมา พ.อ.หลวงพิบูลฯ ก็ได้มีหนังสือราชการถึงนายกรัฐมนตรี ขอให้เพิ่มความชันกราบบังคมทูลพระกรุณาพระราชทานพระบรมราชานุมัติ ให้ พ.อ.พระยาทรงฯ ลาออกจากตำแหน่งใดก็ตามที่ขอ ลา แต่ยังเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนรบ ที่เชียงใหม่ต่อไปตามเดิม

การให้เหตุผลในการลาออกของพระยาทรงฯ ดังกล่าว คู่มือสมเหตุผลที่อ้างว่าไม่ได้อยู่ในเกณฑ์เป็นผู้เชี่ยวชาญทางทหาร เพราะพระยาทรงฯ ในสมัยนั้นเป็นที่นิยมยกย่องกันว่ามีความรู้ความเชี่ยวชาญในทางการยุทธศึกษาเป็นยอดของประเทศ การลาออกจึงเป็นการกล่าวเลียดความไม่พอใจที่จะถูกหลวงพิบูลฯ ซึ่งไม่ถูกกับตนมาเป็นผู้บังคับบัญชามากกว่า

นอกจากนี้ในรายงานของ เซอร์ โจเซฟ ครอสบี ได้กล่าวถึงสาเหตุที่พระยาทรงฯ ลาออกจากที่ปรึกษาป้องกันราชอาณาจักรว่า ตามทางสืบทราบของนาย Do Hung ซึ่ง เป็นชาวเวียดนามที่ได้รับการศึกษาในฝรั่งเศส และเข้ามาทำงานในสถานทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทยว่า พระยาทรงฯ ไม่เห็นด้วยกับความเห็นของสภาป้องกันราชอาณาจักรที่เสนอแผนการณ์ให้ประเทศไทยวางแผนยึดเอาดินแดนอินโดจีนที่เสียไปคืนจากฝรั่งเศส เพราะพระยาทรงฯ เห็นว่าวิธีการดังกล่าวจะเป็นอันตรายต่อประเทศไทยในท้ายที่สุด พระยาทรงฯ จึงตัดสินใจลาออกเสีย

กรณีขัดแย้งระหว่างพระยาทรงฯ กับหลวงพิบูลฯ ในหลาย ๆ กรณี มีผลทำให้หลวงพิบูลฯ เริ่มหวาดระแวงสงสัยว่าพระยาทรงฯ กำลังปูพื้นฐานที่จะก่ออิทธิพลขึ้นอย่างเงิบ ๆ โดยมีกลุ่มนายทหารในกองทัพบกพวกหนึ่งที่ไม่ชอบหลวงพิบูลฯ ให้การสนับสนุน ดังนั้นเมื่อหลวงพิบูลฯ สร้างฐานอำนาจทางการเมืองได้มั่นคงพอเพียง และได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อจากพระยาพหลฯ แล้ว หลวงพิบูลฯ จึงได้กวาดล้างกลุ่มประภักซ์ทางการเมืองของเขาทันที ดังจะได้กล่าวในบทต่อไป

หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

^๒ สถาบันไทยคดีศึกษา, มธ. FO.371/22207, The Political Situation in Siam.